

Provincie Utrecht

Agenda Natuur 2007-2018

In concept vastgesteld door
Gedeputeerde Staten van Utrecht
6 maart 2007

1	Utrecht, knooppunt van natuur	3
1.1	Positionering van de Agenda Natuur	6
2	Het beleid op een kruispunt	7
2.1	Waarom natuurbeschermingsbeleid?	7
2.2	Een nieuwe rol voor de provincie	8
3	Waar komen we vandaan?	9
3.1	Partners bij de uitvoering	11
4	Waar staan we?	13
4.1	Realisatie doelstellingen	13
4.2	Doorkijk naar de toekomst	16
5	De financiële middelen	18
5.1	Inzet Rijksmiddelen	18
5.2	Inzet provinciale middelen	19
6	Wat gebeurt er om ons heen?	21
6.1	Provincie in beweging	21
6.2	Veranderend provinciaal beleid	23
7	Wat zijn de lessen?	27
7.1	Ontwikkelingen sinds het BNLU	27
7.2	Vaste doelen nieuwe strategie	27
8	Routekaart 2007-2018.	30

Voorwoord

Investeren in natuur is investeren in een gezonde leefomgeving.

De komende vier jaar wil de provincie Utrecht opnieuw extra investeren in natuur en landschap. Investeren in de uitvoering van concrete plannen en projecten. De provincie wil voor deze projecten haar rol als initiatiefnemer, inspirator en regisseur vervullen, maar ook als ontwikkelaar het voortouw nemen. Daarvoor wil zij een deel van haar vermogen inzetten om projecten kansrijker te maken. Daarmee hoopt zij tevens andere partijen te verleiden eveneens een financiële bijdrage te leveren. Om de opgaven handen en voeten te geven en dus verder te gaan dan alleen het schrijven over de noodzaak van natuurontwikkeling is een routekaart opgesteld met daarop de acties die we de komende periode willen ondernemen.

Per 1 januari van dit jaar heeft de provincie de volledige zeggenschap en verantwoordelijkheid gekregen voor het beleid in het landelijk gebied. In de Agenda Vitaal Platteland is een heldere visie neergelegd. Er is voor de periode tot 2013 een half miljard euro beschikbaar voor een compleet investeringsprogramma voor natuur en landschap, milieu, landbouw en water. Met grote voortvarendheid willen wij de komende jaren, samen met gemeenten, waterschappen, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven uitvoering geven aan dit meerjarenprogramma.

Het is duidelijk dat het hoge tempo van technologische vernieuwingen en dito maatschappelijke veranderingen niet alleen ongekende materiële welvaart hebben gebracht, maar ook sociale armoede, uitputting van natuurlijke hulpbronnen en vervuiling. De diverse scenario's over de gevolgen van een geleidelijke opwarming van de aarde en de beelden van een overstromend Nederland zijn overtuigend en alarmerend en bewijzen de noodzaak om de ruimtelijke inrichting van Nederland klimaatbestendig te maken.

Tot op heden zijn we echter onvoldoende in staat geweest om een redelijk deel van onze welvaart aan te wenden om de negatieve gevolgen van welvaarts-groei te compenseren. Bij de verdeling van de winst is het verlies aan biodiversiteit en leefkwaliteit tot op heden onvoldoende gecompenseerd. We zullen daarom in het vervolg meer moeten investeren in de gevolgen van klimaatverandering en in het verbeteren van de luchtkwaliteit.

Dat doen we in het belang van toekomstige generaties tegenover wie wij verplicht zijn om onze natuurlijke hulpbronnen te beschermen en op een verantwoorde manier te exploiteren. Met andere woorden om te investeren in een veilige en gezonde leefomgeving.

We zullen extra ruimte bieden aan initiatieven van bedrijven, maatschappelijke organisaties en gemeenten die hun activiteiten richten op duurzame ontwikkeling. We willen dat doen door regelgeving die voor dit doel belemmerend werkt af te schaffen en/of waar mogelijk flexibel toe te passen. Ook zullen we de strakke scheiding tussen overheidsloketten opheffen en subsidies verlenen aan kennis- en innovatieprogramma's.

Van de inwoners wordt ook iets verwacht. Door gedragsverandering kan een belangrijke bijdrage worden geleverd aan het in stand houden van natuur en landschap. De provincie wil op de juiste plek en op het juiste moment informatie aanbieden aan de inwoners over wat mensen zelf kunnen doen om een bijdrage te leveren. Enerzijds door hen nadrukkelijker te betrekken bij het onderhoud van natuur en landschap en anderzijds door het bevorderen van kennis over natuur en voedselproductie en programma's op te zetten voor de promotie van verse producten uit de streek. Een verandering van het dagelijkse koopgedrag van consumenten is namelijk van directe invloed op wat bedrijven produceren en hoe ze dat doen. Een koe in de wei is een prachtig gezicht en hoort ook bij het typisch Hollandse landschap. Maar weidegang is duur en daar zal dus extra voor betaald moeten worden.

Dat geldt ook voor de biologische landbouw.

Investeren in natuur en landschap is een enorme opgave voor overheid en particulieren samen. Aankoop, inrichting en beheer zal meer dan voorheen uitdrukking moeten geven aan die gemeenschappelijke verantwoordelijkheid. Daarbij moeten we niet uitsluitend denken in termen van behoud en bescherming, maar ook in termen van ontwikkeling, in het integreren van natuur met andere activiteiten zoals landbouw en recreatie en in het beleefbaar maken van natuur.

Investeren in natuur en landschap is investeren in een duurzame ontwikkeling die past bij de toekomststrategie die de provincie Utrecht heeft gekozen en die gebaseerd is op drie fundamentele waarden: Duurzaamheid, Innovatie en Kwaliteit. Het zijn geen waarden die los van elkaar staan. Integendeel, ze vullen elkaar aan. Innovatie, uitvinden, vernieuwen en ontdekken zijn de sleutels voor een duurzame ontwikkeling van onze economie. Investeren in natuur en landschap en in een schoner milieu zijn investeringen ten behoeve van een toekomstige generatie aan wie wij verplicht zijn een schone, veilige en aantrekkelijke woonomgeving veilig te stellen.

Drs. Jan Pieter J. Lokker

Gedeputeerde provincie Utrecht.

1 Utrecht, knooppunt van natuur

Utrecht is in vele opzichten het centrum van Nederland. In de stad Utrecht komen alle sporen samen en van hieruit reist men naar alle delen van het land. Ook weten we dat in Amersfoort bij de Amersfoortse kei het exacte centrum van ons land is gelegen. Maar Utrecht is meer dan een knooppunt van wegen en spoorlijnen. Het is ook hét ecologisch knooppunt van ons land, een knooppunt van natuur en landschap, een knooppunt waar de drukke Randstad en de stille bossen van de Heuvelrug elkaar ontmoeten. Hier, op de overgang van droog naar nat, vinden we zowel veenweiden, kleipolders en verstilde moerassen als beboste heuvels en uitgestrekte heidevelden. Hier vinden we zowel wijds slingerende rivieren, als 'overspringbare' boerensloten. Hier vinden we zowel bossen waar de natuur haar gang mag gaan, als waardevolle cultuurlandschappen en de oude resten van Romeinse Linies en vestingwerken uit de 19 en 20^e eeuw.

Utrecht is daarmee een provincie waar burgers en bedrijven graag verkeren. 'Verkeren' is in deze een belangrijke term, want het is natuurlijk druk in Utrecht. Vooral omdat niet alleen alle menselijke verkeer, maar ook nog eens veel van het ecologische verkeer hier samenkomt. Met zo veel verkeer in één provincie is een juiste sturing noodzakelijk. Daarom kent de provincie Utrecht natuurbeschermingsbeleid en zorgen bestuurders voor de juiste koers. Dat doet de provincie omdat zij sturing wil geven om de bestaande natuurkwaliteiten te behouden zoveel mogelijk ook te versterken.

Voor een goede doorstroming van het ecologische verkeer heeft het Rijk aan het einde van de jaren 80 van de vorige eeuw de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) geïntroduceerd. Dit is een stelsel van grote(re) aaneengesloten natuurgebieden die onderling met elkaar worden verbonden door verbindingzones en waardevolle (agrarische) cultuurlandschappen. Op deze manier kan het ecologisch verkeer - bestaande uit constant migrerende en forenzende planten en dieren - zich vrij bewegen tussen alle drukke menselijke activiteiten door. De provincie Utrecht heeft in het verlengde van de rijksplannen al in 1992 het eerste provinciale Beleidsplan Natuur en Landschap (BNLU) opgesteld, waarin de hoofdlijnen voor haar natuurbeleid in het algemeen en de Ecologische Hoofdstructuur in het bijzonder waren uitgewerkt. Maar het BNLU omvatte meer dan de realisatie van de EHS. Binnen dit kader is door de provincie eveneens hard gewerkt aan versterking van de kwaliteit van het (agrarisch) cultuurlandschap, bescherming van aardkundige waarden en behoud van de cultuurhistorische rijkdom. Het provinciale natuurbeleid, waarvoor het BNLU de aanzet gaf, is inmiddels sterk verankerd in andere provinciale plannen, zoals het Streekplan en is al jaren in uitvoering.

Bij de behandeling van de voorjaarsnota 2006 hebben Provinciale Staten in de vorm van een motie vastgesteld dat het echter tijd is voor het opmaken van de balans en het uitstippelen van de route voor de komende jaren. Het is tijd voor een natuurbeschermingsbeleid passend in de huidige maatschappelijke context. De vraag die zich direct voordoet is wat 'huidige maatschappelijke context' precies inhoudt? Welnu, de samenleving is in de loop der jaren sterk veranderd. Opvallend is daarbij dat de maatschappelijke betekenis die natuur heeft steeds belangrijker wordt. Natuur – en daarbij gepaard gaan kwaliteiten als rust, ruimte en onverstoorde uitzichten – worden steeds schaarser en nemen daarom in belang toe. Het natuurbeleid richt zich tegen deze achtergrond steeds vaker op het belang dat natuur voor de mens heeft. Om het draagvlak voor natuurbeleid te behouden, is het belangrijk dat de burger deze natuur ook kan beleven.

Maar ook op andere beleidsterreinen en in andere sectoren vinden grote veranderingen plaats die hun weerslag hebben op het natuurbeschermingsbeleid. Zo vinden grote veranderingen in de landbouw plaats. Enerzijds stoppen veel agrarische bedrijven, anderzijds vergroten agrariërs hun bedrijven of zoeken andere bronnen van inkomsten, naast de productie van voedsel. Ook kunnen we waarnemen dat de verstedelijking in Nederland, en zeker ook in Utrecht, een grote vlucht heeft genomen, wat de roep om toegankelijke natuur in en rond de stad alleen maar luider maakt. Steeds duidelijker wordt dat een hoogwaardige woon-, werk- en (be)leefomgeving essentieel is voor een provincie als Utrecht. Verder wordt de noodzaak om maatregelen te nemen ten behoeve van het bergen van water steeds dringender. Tenslotte wordt steeds duidelijker dat natuurbescherming een zaak van ons allemaal is en

niet alleen van natuurbeschermingsorganisaties. Agrariërs, landgoedeigenaren, vrijwilligers en burgers leveren allen hun eigen, waardevolle bijdrage aan de totstandkoming en het behoud van een netwerk met natuurgebieden en van waardevolle (agrarische) cultuurlandschappen.

Niet alleen de maatschappelijke behoeften zijn veranderd, dat geldt ook voor de rol van de provincie. In het kader van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) heeft het rijk op 1 januari 2007 haar belangrijkste uitvoerende taken voor het landelijke gebied overgedragen aan de provincies. Het is nu zaak dat de provincie haar nieuwe regierol in het landelijke gebied op een voortvarende wijze invult. Terreinbeheerders, natuur- en milieuorganisaties, vrijwilligersorganisaties, particuliere en agrarische grondeigenaren, agrarische natuurverenigingen, wildbeheereenheden en gebiedscommissies zijn daarbij onmisbare partners.

De hier geschetste ontwikkelingen maken duidelijk dat de druk op de ruimte in de provincie Utrecht erg groot is, maar maken ook duidelijk dat de onderlinge concurrentie van functies juist het gevolg is van de kwaliteiten die Utrecht heeft. De provincie is er zich van bewust dat de geschetste maatschappelijke ontwikkelingen een duurzaam, robuust groen netwerk noodzakelijk maken, niet alleen voor planten en dieren, maar vooral ook voor het welzijn en de welvaart van de inwoners en bezoekers van de provincie Utrecht. In het belang van toekomstige generaties hebben wij de opdracht om de natuur in al zijn diversiteit en rijkdom te bewaren en te beschermen. Investeren in groen is daarom investeren in de toekomst, ook al ontbreekt soms het economische rendement.

1.1 Positionering van de Agenda Natuur

In het bestuurlijke verkeer wordt het burgers en bestuurders een stuk makkelijker gemaakt de weg te vinden met een routekaart in de vorm van een heldere en breed gedragen agenda gericht op de verdere uitvoering van het vastgestelde beleid. Deze Agenda Natuur zal de komende jaren fungeren als deze routekaart en vormt daarmee een onderlegger van de Agenda Vitaal Platteland van de provincie Utrecht. De Agenda Natuur bevat in deze Routekaart concrete aanbevelingen op hoofdlijnen voor de aanpak van het natuurbeleid. Deze aanbevelingen verdienen een verdere concretiseringslag in de vorm van een uitvoeringsplan.

De Agenda Natuur staat nauw in verband met de notities Platteland in Ontwikkeling (PIO, 2006) en Landschap in Ontwikkeling (LIO, 2007). In Platteland In Ontwikkeling is de hoofdambitie voor het Utrechts Platteland geformuleerd: een Veelzijdig en Vitaal platteland. De provincie werkt aan deze doelstelling vanuit verschillende beleidsvelden, zoals natuur, maar ook vanuit het snijvlak van de beleidsthema's onder de noemer plattelandsontwikkeling. In PIO zijn de doelstellingen voor plattelandsontwikkeling met een actieprogramma opgenomen. PIO is er ondermeer op gericht het platteland, en daarmee natuur en landschap, beleefbaar te maken. De doelstellingen en het uitvoeringskader voor het landschap zijn verder uitgewerkt in LIO, die van natuur in deze Agenda Natuur. De Agenda Natuur bevat daarnaast een analyse van doelen, aanpak, resultaten en ontwikkelingen in het Natuurbeleid.

2 Het beleid op een kruispunt

Het natuurbeleid heeft naast een ecologische ook steeds meer een maatschappelijke doelstelling. In dit hoofdstuk worden de doelen van het natuurbeleid en veranderende rol van de provincie daarin beschreven.

2.1 Waarom natuurbeschermingsbeleid?

De mens maakt onlosmakelijk deel uit van de natuur. Natuurbescherming is dus een vorm van zelfbescherming: natuur is van levensbelang voor de mens. Dat wil echter niet zeggen dat natuurbescherming alleen maar draait om de functies die de natuur voor de mens vervult. De natuur heeft ook een eigen ‘intrinsieke’ waarde. De mens heeft daarom een verantwoordelijkheid om de natuur te beschermen en een goed rentmeesterschap te voeren, ook voor toekomstige generaties.

Alle natuurgebieden en planten- en diersoorten hebben dus een intrinsieke waarde die hen het recht geeft op een adequate bescherming. Dat is een reden waarom alle overheden verantwoordelijkheid nemen voor het beschermen van de rijkdom van plant- en diersoorten: de biodiversiteit. Het belang dat de overheid hecht aan het behoud van deze biodiversiteit uit zich ook in verschillende mondiale afspraken die Nederland gemaakt heeft, zoals de ondertekening van het Biodiversiteitsverdrag van Rio de Janeiro in 1992. Volgens deze afspraken moet de afname van soorten in 2010 gestopt zijn en zullen de leefomstandigheden van alle van nature in Nederland levende soorten vanaf 2020 duurzaam aanwezig zijn. Ook de provincie Utrecht bezit bijzondere natuurgebieden die op nationaal of Europees niveau van groot belang zijn voor het behoud van de biodiversiteit. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de aanwijzing van beschermde natuurgebieden die op kaart 6 zijn weergegeven.

Veel natuurbeleid is tegen deze achtergrond de afgelopen jaren vastgelegd in wettelijke doel- en taakstellingen, niet zelden afkomstig uit Brussel zoals de Vogel- en Habitatrichtlijn. Het werken met wetten heeft als groot voordeel dat op basis van een stelsel van heldere regels de natuur kan worden aangewezen en beschermd. Nadeel is dat een zekere ‘mentale luiheid’ kan ontstaan. Het antwoord op de vraag waarom iets noodzakelijk luidt dan vaak dat ‘het van de wet moet’, of ‘van Europa’. Dat komt het draagvlak niet altijd ten goede.

De genoemde maatschappelijke ontwikkelingen in Nederland hebben ertoe geleid dat het belang van natuur ook in een ander perspectief geplaatst moet worden. Het gaat bij bescherming van natuur en landschap namelijk niet alleen meer om het behoud van zeldzame planten en dieren. Het gaat steeds vaker om de bescherming van de groene ruimte ten behoeve van onze welzijn. Rust, ruimte, stilte, duisternis, de eigen identiteit van de streek waar men woont: het zijn steeds schaarser wordende goederen die in ons drukke land en ons drukke bestaan bijdragen aan ons welzijn en onze welvaart. De samenleving heeft behoefte aan beleefbare, hoogwaardige natuur (het liefst dicht in de buurt) een fraai landschap, ongeschonden weidse uitzichten, struinnatuur, wildwandelingen, mountainbiken en paardrijden in de bossen, verblijfsmogelijkheden in de natuur en wat al niet meer.

De drukte in onze stedelijke samenleving noopt steeds meer tot een robuuste antipode in de vorm van een hoogwaardige en toegankelijke groene ruimte. En het natuurbeleid levert daarmee in toenemende mate een bijdrage aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken, zoals als gezondheid en welzijn, leefbaarheid, veiligheid, duurzaamheid, ruimtelijke kwaliteit en werkgelegenheid. Een integrale aanpak ligt dus voor de hand.

De verdergaande verstening van ons land en de toenemende zorgen die burgers hierover hebben, maakt duidelijk dat we als samenleving niet alleen moeten investeren in wonen en infrastructuur, maar ook in groen om te kunnen spreken van een evenwichtige inrichting van onze leefomgeving, zeker in Utrecht. Opgaven voor ‘rood’ blijven immers doorgroeien, terwijl het agrarisch cultuurlandschap kleiner wordt, en de ruimtelijke opgave voor nieuwe natuur, in de vorm de EHS, hetzelfde blijft. Kortom, de druk op de groene ruimte neemt steeds verder toe. Het vinden van dit juiste evenwicht is in

het belang van een provincie die nu nog is gezegend met een goed leef- en vestigingsklimaat en dat ook zo wil houden. Dat is de maatschappelijke opgave achter de groene ambities!

Dat deze maatschappelijke opgave aansluit bij de wensen en zorgen die burgers hebben blijkt ook uit onderzoek. Keer op keer geeft de bevolking aan dat zij natuur en landschap zeer belangrijk vinden. Een enquête van Trendbox onder jongeren in het voorjaar van 2006 liet zien dat zij het thema natuur en milieu op nummer twee zetten (na het krijgen van een baan) en uit de '21 minuten enquête' die in 2006 weer werd georganiseerd door onder meer NRC Handelsblad, kwam naar voren dat bescherming van natuur en milieu de enige onderwerpen zijn waar de Nederlandse bevolking inkomen voor wil opgeven of extra voor wil betalen. Zelfs het bedrijfsleven is in beweging gekomen nu 80 'captains of industry', verzameld in het pact 'leaders for nature' een oproep aan de politiek hebben gedaan om meer aandacht te besteden aan natuur, milieu en duurzaamheid.

2.2 Een nieuwe rol voor de provincie

Bij het streven naar een hoogwaardige en beleefbare natuur is een belangrijke rol weggelegd voor de provincies, want vanaf 1 januari 2007 heeft de provincie, in het kader van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG), taken van het rijk overgenomen op het gebied van beleidsuitvoering in het landelijk gebied. De rijksbudgetten voor de ontwikkeling en het beheer van het landelijke gebied zijn in dat kader overgeheveld naar de provincie. Dat geldt ook voor de middelen voor de verbetering van de kwaliteit van water en milieu. De provincies hebben met het rijk gesproken welke doelen zij met die middelen zullen gaan realiseren. Natuur, en dan de realisatie van de EHS in het bijzonder, is één van de belangrijkste doelen waarover afspraken zijn gemaakt.

Voor de periode 2007-2013 heeft de provincie alle afspraken uitgewerkt in de Agenda Vitaal Platteland (AVP). Dit AVP vormt vervolgens de basis om met de gebieden afspraken te maken over de wijze waarop de doelen gerealiseerd gaan worden, want voor de daadwerkelijke realisering van onze doelstelling wordt gekozen voor een gebiedsgerichte benadering. Gebiedscommissies, waarin verschillende uitvoerende en maatschappelijke organisaties samenwerken, krijgen een belangrijke verantwoordelijkheid bij de uitvoering. In gebiedsplannen maken zij met de provincie afspraken over de taakstellingen die zij gaan realiseren, en de manier waarop. Met dit geheel van afspraken wordt de regierol van de provincie nog groter dan nu het geval is. En daarmee neemt dus ook de provinciale verantwoordelijkheid toe. Deze Agenda Natuur geeft zicht op de wijze waarop de provincie de regierol voor de groene opgaven de komende jaren zal oppakken.

3 Waar komen we vandaan?

In dit hoofdstuk wordt inzicht gegeven in de opgaven voor het natuurbeleid en de manier waarop deze gerealiseerd worden. De hoofdlijnen uit het BNLU staan nog steeds overeind, maar zijn op onderdelen aangevuld of aangepast.

Het Beleidsplan Natuur en Landschap Utrecht (BNLU) uit 1992 gaf in onderlinge samenhang de doelstellingen van het provinciale natuurbeleid voor dertig jaar aan en de wijze waarop die doelen moesten worden bereikt. Hiermee werden ook het beleid die het ministerie van LNV in 1990 in haar Natuurbeleidsplan had opgenomen door de provincie verder uitgewerkt. Het BNLU was een 'sectorplan', een wensenlijst voor de natuur. Die wensenlijst moest wel worden afgewogen tegen andere maatschappelijke wensen. Dat is in de loop van de tijd gebeurd in de diverse plannen zoals het Streekplan en het waterhuishoudingsplan. De hoofdlijnen van beleid staan na 15 jaar nog steeds overeind. Het beleid is in de loop der jaren op basis van maatschappelijke ontwikkelingen wel verder uitgewerkt en bijgesteld. De hoofdlijnen van beleid die in de loop van de tijd zijn vastgesteld:

1. **Realisatie Ecologische hoofdstructuur (EHS).** De EHS is het groene netwerk van bestaande en nieuw te ontwikkelen bos- en natuurgebieden en waardevolle agrarische cultuurlandschappen. De natuurgebieden worden onderling met elkaar verbonden met ecologische verbindingzones. De strategie van vergroten en verbinden is vooral gericht op het maken van grote eenheden natuur die tegen een stootje kunnen en dus duurzaam zijn. Het grootste deel van de EHS is al aanwezig in de vorm van bestaande bos- en natuurgebieden, zoals de Utrechtse Heuvelrug. Door een deel van de aansluitende landbouwgronden in te richten voor natuur worden die bestaande natuurgebieden vergroot en verbonden waardoor grote eenheden kunnen ontstaan. In de waardevolle agrarische cultuurlandschappen worden de natuurwaarden behouden en ontwikkeld via agrarisch natuurbeheer. Deze landschappen behouden hun landbouwkundige functie. Rijk en provincie streven ernaar de EHS in 2018 gerealiseerd te hebben.
2. **Ontwikkeling robuuste ecologische verbindingzones.** Eind jaren 90 is (o.a. in de rijksnota Natuur voor mensen, mensen voor natuur) het beleid om te komen tot de grote eenheden verder handen en voeten gegeven via het concept van de Robuuste ecologische verbindingzones. Aanleiding daarvoor was dat de EHS ecologisch nog onvoldoende kon functioneren, omdat de noodzakelijke samenhang op veel plaatsen gemist werd. Voor deze samenhang is het noodzakelijk dat behalve extra grond voor natuur ook ecoducten of andere faunavoorzieningen worden aangelegd.
3. **Verbeteren kwaliteit natuur.** Naast het vergroten en verbinden van gebieden zijn ook maatregelen nodig om natuurkernen ecologisch goed te laten functioneren. Via het omgevingsbeleid, inrichtingsmaatregelen en een goed beheer zal er gewerkt moeten worden aan de kwaliteit van de EHS. Dat gebeurt door de natuurdoelen voor de EHS te bepalen in natuurgebiedsplannen en door het treffen van water- en milieumaatregelen, zoals verdrogingbestrijding, verbetering van de waterkwaliteit, een aangepast peilbeheer, bestrijding van de verzuring en het instellen stiltegebieden. In het provinciale Milieubeleidsplan (PMP) en Waterhuishoudingsplan (WHP) heeft de provincie daarom concrete maatregelen geformuleerd om de milieu en waterkwaliteit en -kwantiteit voor flora en fauna op orde te brengen.
4. **Uitwerken soortenbeleid.** De realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur en een passieve bescherming vanuit landelijke en Europese wetgeving zijn niet voldoende om alle kwetsbare soorten dieren en planten effectief te beschermen. Daarom is aanvullend beleid ingezet op de bescherming van soorten. Door aanvullende inrichtings- en beheersmaatregelen, zowel binnen als buiten de EHS, worden populaties van specifieke soorten duurzaam in stand gehouden.
5. **Kwaliteit van (agrarische) gebieden buiten EHS.** Behoud van de algemene natuurkwaliteit buiten de EHS is belangrijk, bijvoorbeeld omdat sommige soorten geheel afhankelijk zijn van het agrarisch landschap. Concrete taakstellingen in het gebied buiten de EHS, het witte gebied, zijn

vooral gericht op het agrarisch natuurbeheer. Agrariërs worden in staat gesteld binnen hun bedrijfsvoering aandacht te geven aan natuurwaarden als weidevogels, overwinterende ganzen en plantensoorten in slootranden en akkers. Ook de aanleg, beheer en onderhoud van landschapselementen is belangrijk voor het behouden van de groene kwaliteit. De aanwijzing van Nationale Landschappen kan een impuls vormen voor de versterking van deze kwaliteit.

6. **Beschermen aardkundige waarden.** Het beschermen van aardkundige waarden, de waarden van de niet-levende natuur, gebeurt onder andere door het ontwikkelen van meer draagvlak, bijvoorbeeld met het benoemen van Aardkundige Monumenten en het uitgeven van specifieke publicaties. Ook de ruimtelijke ordening kan bescherming bieden voor de aardkundige waarden. Zo is in het Streekplan geregeld dat bij nieuwe ontwikkelingen zoveel mogelijk rekening gehouden wordt met aardkundige waarden.
7. **Aanleg groen in en om de stad.** Utrecht heeft als sterk verstedelijkte provincie grote behoefte aan recreatief groen. Deze nieuwe groengebieden worden primair recreatief gebruikt maar zullen natuurlijk ook bijdragen aan de groene kwaliteit. Het gaat vooral om goed bereikbare gebieden rond de stad Utrecht. Via de landinrichtingsprojecten Noorderpark, Groenraven-Oost en Utrecht-West krijgen deze gebieden vorm. Rond de stad Amersfoort zullen de komende jaren o.a. de Schammer en Randenbroek gerealiseerd worden.

De kwantitatieve doelen voor de verschillende beleidscategorieën zijn in figuur 3.1 aangegeven.

Type gebied	Rijkstaakstelling Natuur (landelijk)	Taakstelling Utrecht
<i>EHS</i>		
bestaande bos- natuurgebieden	453.500 ha	25.300 ha
heideherstel (in bestaand bos)		350 ha
nieuwe natuur (incl. ecologische verbindingen)	151.500 ha	10.110 ha
nieuwe natuur in robuuste verbindingen	27.000 ha	1120 ha
agrarisch natuurbeheer	90.000 ha	2050 ha
<i>Totaal</i>	<i>728.500 ha</i>	<i>38.580 ha</i>
Faunapassages provinciale wegen		70
Natuurvriendelijke oevers		450 km
<i>Buiten EHS</i>		
Agrarisch natuurbeheer	30.000 ha	5000 ha
Ganzenfoerageergebieden	80.000 ha	1611 ha
Recreatie(groen) om de stad	15.942 ha	1175 ha

Figuur 3-1 Kwantitatieve taakstellingen

Middelen die ingezet worden om deze taakstellingen te bereiken zijn:

1. **Planologische bescherming.** Veiligstellen van de EHS door middel van planologische basisbescherming in het Streekplan en gemeentelijke bestemmingsplannen.
2. **Aankoop of particulier natuurbeheer.** Agrarische gronden worden aangekocht of een particulier wordt in staat gesteld de functie van agrarisch naar natuur te veranderen. Vervolgens worden die

gebieden beheerd als natuurgebied door een natuurbeschermingsorganisatie of een particulier. Vaak is het voor de natuurontwikkeling nodig dat inrichtingsmaatregelen getroffen worden, zoals het afgraven van een te voedselrijk bovengrond of het opzetten van het waterpeil. Zowel de aankoop als het particulier natuurbeheer gebeuren op vrijwillige basis.

3. **Financiële ondersteuning beheer.** Het duurzame beheer van natuurgebieden is essentieel om te komen tot de EHS. Via het subsidiestelsel van het Programma Beheer worden dit beheer en het agrarisch natuurbeheer gestuurd en gefinancierd. Het Programma beheer is 1 januari 2007 door de provincies overgenomen van het Rijk.
4. **Wettelijke aanwijzing natuurgebieden.** Enkele delen van de EHS hebben vanwege hun bijzondere waarden of kwetsbaarheid nog een aanvullende bescherming vanuit de natuurwetgeving (Natuurbeschermingswet en de Vogel- en Habitatrichtlijn) gekregen. De provincie heeft in deze wetgeving een eigen bevoegdheid, zoals het zorg dragen voor de opstelling van beheersplannen voor de Natura 2000-gebieden. Op kaart 6 is te zien dat slechts een beperkt deel van de EHS een aanwijzing via deze wetten gekregen heeft.
5. **Educatie en voorlichting.** Educatie is een belangrijk middel om binnen de samenleving een draagvlak te behouden voor het beleid. Educatie is daarom één van de speerpunten van het BNLU.
6. **Onderzoek.** Informatie over de actuele toestand van de Utrechtse natuur is nodig om te kunnen bepalen of de uitvoering van het beleid de gewenste resultaten oplevert. Er worden immers grote bedragen in natuurbehoud en –ontwikkeling geïnvesteerd. Daarom vindt onderzoek plaats naar de natuurwaarden in de provincie Utrecht. Dit onderzoek vindt sinds 2005 plaats buiten de EHS. Binnen de EHS is de provincie aangewezen op natuurgegevens afkomstig van derden. Op basis van een motie van PS eind 2005 is nagegaan of hiermee voldoende natuurgegevens ter beschikking staan om het provinciale natuurbeleid goed uit te kunnen voeren. Eind 2006 is geconcludeerd dat er binnen de EHS hiaten bestaan voor wat betreft de beschikbaarheid van natuurgegevens. GS hebben daarom voorgesteld de provinciale onderzoeksmethodiek zodanig uit te breiden dat de hiaten in de gegevens verzameld door derden binnen de EHS worden opgevuld. Op basis van deze onderzoeksgegevens kan het beleid zonodig tijdig worden bijgesteld. De onderzoeksgegevens zijn ook bruikbaar bij het onderbouwen van beleidskeuzes en bij de keuze van maatregelen.
7. **Geïntegreerde aanpak.** De hoofddoelstellingen van het beleid kunnen niet alleen worden gerealiseerd via het natuurbeleid zelf. Daarom is het gewenst dat ontwikkeling van natuur waar mogelijk tegelijk met andere ontwikkelingen wordt opgepakt, zoals een verandering van de waterhuishouding, behoud en herstel van cultuurhistorische waarden of de aanleg van recreatieve voorzieningen. De gecombineerde aanpak van water, natuur en groen rondom Amersfoort is een voorbeeld van deze aanpak. Een geïntegreerde benadering vanuit het natuurbeleid en in het bijzonder de ruimtelijke ordening en het water- en milieubeleid, maar bijvoorbeeld ook vanuit het verkeersbeleid, is voor de gewenste duurzaamheid noodzakelijk.

3.1 Partners bij de uitvoering

De provincie was en is natuurlijk niet alleen in staat om deze doelen te realiseren. Daarvoor zijn ook andere overheden nodig, zoals gemeenten (door bijvoorbeeld te zorgen voor doorwerking in bestemmingsplannen), waterschappen (onder andere door vertaling in watergebiedsplannen en peilbesluiten) en recreatieschappen. Op landelijk niveau worden de kaders gesteld door het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit. De Dienst Landelijk Gebied (DLG) draagt zorg voor de aankoop van gronden, maar bijvoorbeeld ook voor de uitvoering van onderdelen van landinrichtingsplannen. Voor het inrichten en beheren van natuurterreinen schakelt de provincie gespecialiseerde (particuliere) organisaties in zoals de Vereniging Natuurmonumenten en Het Utrechts Landschap en rijksorganisaties als Staatsbosbeheer en het Ministerie van Defensie. Ook particulieren

en agrariërs hebben een toenemende rol als het gaat om de inrichting of het beheer van natuurterreinen. Voor het faunabeheer wordt samengewerkt met de wildbeheereenheden. Voor zaken als coördinatie van vrijwilligerswerk in het landschapsbeheer en natuur en milieueducatie worden respectievelijk Landschap Erfgoed Utrecht (LEU) en het IVN ingeschakeld. Ook particulieren, agrariërs, agrarische natuurverenigingen en belangenorganisaties, zoals het Utrechts Particulier Grondbezit (UPG) en de Natuur en Milieufederatie Utrecht (NMU), spelen hierbij een rol.

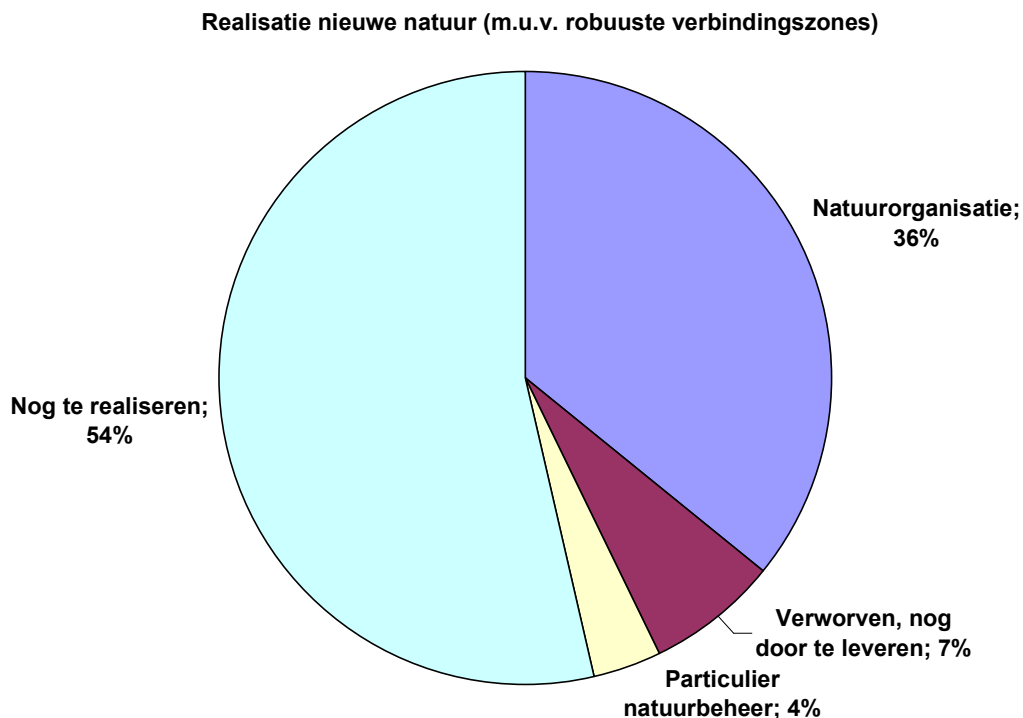
Waar staan we?

Hoewel het natuurbeschermingsbeleid actief ter hand is genomen blijft de realisatie van de EHS achter bij de verwachtingen. Dit hoofdstuk geeft een omschrijving van de geboekte resultaten. Ook wordt in een doorkijk naar de toekomst gezien of de doelstellingen in het huidige tempo op tijd gerealiseerd worden.

4.1 Realisatie doelstellingen

Ecologische hoofdstructuur

Uit het onderzoek dat de Algemene Rekenkamer in 2006 naar de Ecologische Hoofdstructuur heeft gedaan blijkt dat de EHS een geschikt instrument is om de biodiversiteit mee te beschermen, en dat het tevens past binnen de internationale verplichtingen die Nederland heeft op grond van mondiale verdragen en Europese richtlijnen. De Rekenkamer constateert wel dat een versnelling van de uitvoering noodzakelijk is om de EHS tijdig te realiseren. De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) in Utrecht is gedetailleerd vastgesteld in het Streekplan 2005 – 2015 (zie kaart 1). In het Streekplan is de planologische basisbescherming gelegd voor de EHS. Daarmee heeft de provincie de bestaande en nieuwe natuur in de EHS ruimtelijk veiliggesteld.

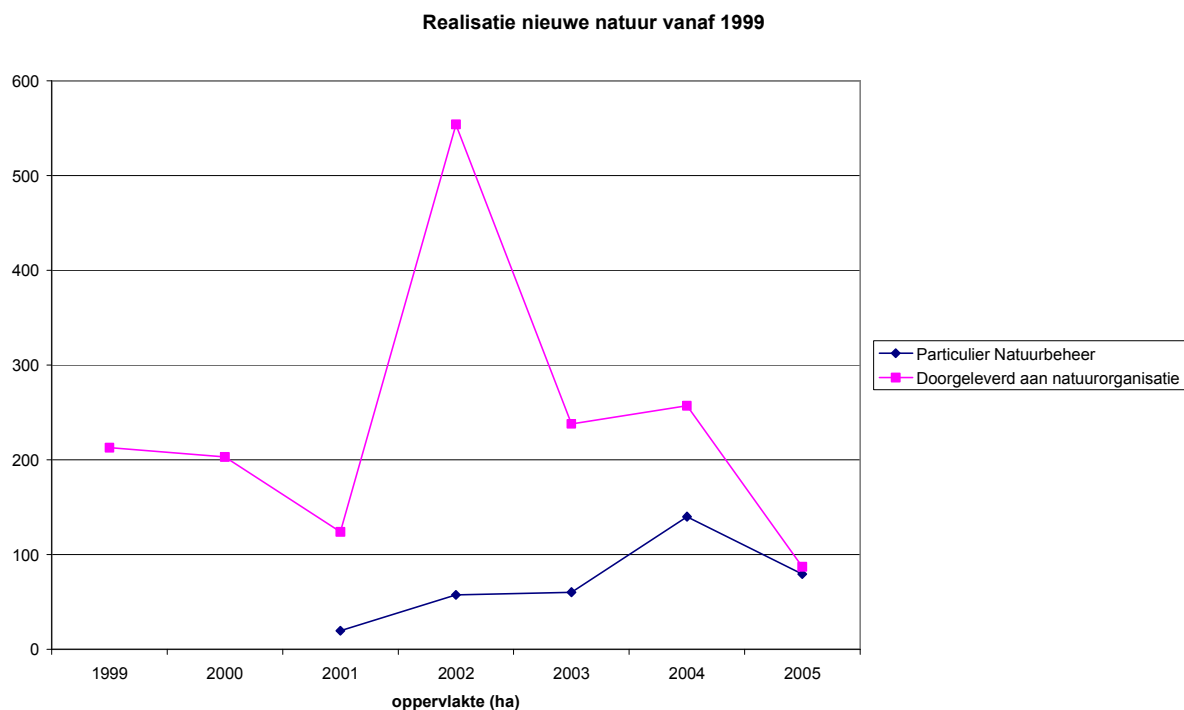
Figuur 4-1 Realisatie nieuwe natuur op 1 januari 2006

In figuur 4-1 zijn de provinciale taakstellingen voor nieuwe natuur weergegeven. Van de 10.110 ha nieuwe natuur was op 1 januari 2006 bijna 4700 hectare gerealiseerd. Dat wil zeggen dat op ca. 4700 hectare voormalige agrarische grond aankoop door de overheid en natuurorganisaties of particulier natuurbeheer heeft plaatsgevonden. De te realiseren oppervlakte voor robuuste verbindingzones is in deze getallen nog niet meegenomen; omdat deze nog niet begrensd zijn in gebiedsplannen heeft hier nog geen realisatie plaats gevonden.

Op bijna de helft van de oppervlakte grond binnen de nieuwe natuur geldt dat de verwerving heeft plaatsgevonden, of dat de grondeigenaar een subsidie voor functieverandering ontvangt. Zo'n 700 ha nieuwe natuur is inmiddels al wel verworven door Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL), maar moet nog doorgeleverd worden aan een natuurorganisatie of een particuliere beheerder. Het aandeel nieuwe natuur dat met particulier natuurbeheer gerealiseerd is, is met ruim 350 ha nog relatief beperkt.

Op kaart 2 is te zien dat de realisatie van nieuwe natuur tot dusverre vooral versnipperd plaatsvindt. Grote aaneengesloten eenheden zijn vooral gerealiseerd in de uiterwaarden en in gebieden waar een landinrichtingsplan is afgerond (zoals Eemland en de Lopikerwaard). Particulier natuurbeheer vindt vooral plaats in het Langbroekerweteringgebied, de Gelderse Vallei en op en rond de Utrechtse Heuvelrug, en dan met name op de landgoederen. De hoeveelheid particulier natuurbeheer bij agrariërs is vooralsnog beperkt.

Op kaart 2 is te zien dat de mate waarin nieuwe natuur gerealiseerd is sterk per gebied verschilt. De realisatie is tot dusverre vooral goed verlopen in gebieden waar een landinrichtingsproject is afgerond en in gebieden met een lagere grondprijs. De realisatie gaat minder snel in gebieden waar de grondprijs hoger ligt, in gebieden waar agrarische gebouwen en grond in eigendom zijn gekomen bij particuliere eigenaren, alsmede in gebieden waar recent pas is gestart met de uitvoering van gebiedsgerichte plannen (zoals het Reconstructieplan in de Gelderse Vallei).

Figuur 4-2 Realisatie nieuwe natuur per jaar

Het aantal hectare nieuwe natuur dat aan natuurorganisaties wordt doorgeleverd fluctueert sterk (zie figuur 4-2). Het gaat hier voornamelijk om gronden die gedurende de voorgaande jaren verworven zijn, en die in het kader van de afronding van een landinrichting (zoals de piek in figuur 4-2 in 2002 door de afronding van de ruilverkaveling Eemland) worden doorgeleverd aan een natuurorganisatie. Het aantal hectares dat de afgelopen jaren daadwerkelijk is aangekocht door BBL is echter aanzienlijk lager dan gepland. In de jaren 2005 t/m 2007 werd jaarlijks gemiddeld 130 hectare grond aangekocht. Dit lage aantal hectares wordt verklaard door bezuinigingen die het rijk vanaf 2002 in het aankoopbeleid heeft doorgevoerd en doordat het moeilijker bleek te zijn nieuwe gronden te verwerven. De grondverwerving in Utrecht blijft daarmee achter bij het landelijke gemiddelde. Dat blijkt ook het geval te zijn in andere provincies waar grondprijzen hoog getaxeerd worden.

Het aantal hectares grond dat ook is ingericht ligt aanzienlijk lager dan de percentages in figuur 4-1. Inrichting in gebiedsgerichte projecten en landinrichtingsprojecten laat vaak op zich wachten, omdat extra middelen gezocht moeten worden of omdat de inrichting pas kan plaatsvinden wanneer alle benodigde grond verworven is. Daarnaast nemen niet alle particulieren die deelnemen aan particulier natuurbeheer de inrichtingsmaatregelen die nodig zijn om de natuurdoelstellingen te behalen; de subsidieregeling geeft hen daarvoor onvoldoende prikkels.

De provincie heeft geen aparte taakstellingen voor het aantal hectares bestaande natuur dat door natuurbeschermingsorganisaties of particuliere eigenaren wordt beheerd. Wel heeft de provincie in het Plan Veiligstelling Gebieden aangeduid welke gronden aankoopwaardig zijn. Bestaande natuur wordt voornamelijk op strategische locaties, zoals het vliegveld Soesterberg, en als afronding van bestaande eigendommen aangekocht.

Witte gebieden

In de zogenaamde 'witte gebieden' zijn inmiddels diverse resultaten geboekt. Op 60% van de wegbermen van de provinciale wegen wordt ecologisch beheer gevoerd. Daarnaast zijn in de provincie inmiddels 9 agrarisch natuur- en landschapsverenigingen actief. Gemeentes hebben voor het landelijke gebied landschapscoördinatoren aangesteld. De provinciale ondersteuning vindt plaats in de vorm van een medewerker agrarisch natuurbeheer en een weidevogelcoördinator die beide bij Landschap Erfgoed Utrecht zijn aangesteld. Daarnaast worden door agrarische natuurverenigingen projecten uitgevoerd, zoals een project voor de bescherming van de zwarte stern in de Venen. Van de totale taakstelling van 7053 ha agrarisch natuurbeheer is inmiddels bijna 3500 ha via 6-jarige beheerscontracten gerealiseerd. Voor meer dan 90 km landschapselementen zijn beheerssubsidies afgesloten via de subsidieregeling agrarisch natuurbeheer of de provinciale regeling voor kleine landschapselementen en ruim 5000 kilometer slootoever wordt natuurvriendelijk beheerd.

Op kaart 4 is te zien dat vooral het weidevogelbeheer een grote vlucht heeft genomen, met name in de open veenweidegebieden. Botanisch beheer, dat vaak moeilijker in te passen valt in de agrarische bedrijfsvoering, wordt op een veel beperktere oppervlakte toegepast.

Ecologische verbindingzones en faunapassages

	<i>Gewenst</i>	<i>Gerealiseerd Tot 2002</i>	<i>Per jaar</i>			<i>Totaal gerealiseerd op 1-1-2006</i>	<i>Restant te realiseren</i>
			<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>		
Aankoop (ha)	1775	359 (20%)	90,6	71	10,3	545,9 (31%)	1229,1 (69%)
Particulier Natuurbeheer (ha)		15 (1%)					
Inrichting na aankoop (ha)	1775	124 (7%)	32,5	72	17,6	261,1 (15%)	1513,9 (85%)
Inrichting via particulier natuurbeheer (ha)		15 (1%)					
Natuurvriendelijke oevers (km)	450	85 (19%)	14,2	15	5,4	119,6 (27%)	330,4 (73%)
Faunapassages	277	54 (19%)	11	28	5	98 (35%)	179 (65%)

Figuur 3-4 Realisatie onderdelen van ecologische verbindingzones

De realisatie van faunapassages in watergangen en onder wegen ligt goed op schema (kaart 5). Figuur 3-4 laat zien dat de realisatie voor onderdelen van ecologische verbindingzones nog achterblijft. Met name de realisatie van natuurvriendelijke oevers langs beken en andere watergangen en de inrichting van aangekochte onderdelen van ecologische verbindingzones blijven nog achter op de planning. Dat het beleid van verbinden werkt blijkt overigens al wel in het voorkomen van sommige soorten. Bijlage 10 laat bijvoorbeeld zien dat de verspreiding van de das de afgelopen decennia is toegenomen; mede omdat door de aanleg faunavoorzieningen minder verkeersslachtoffers zijn gevallen.

Milieu en waterbeleid

In het provinciale Milieubeleidsplan en Waterhuishoudingsplan heeft het realiseren van de juiste milie- en watercondities een concrete invulling gekregen. Eén van de belangrijkste thema's binnen het water- en milieubeleid is de verdrogingsbestrijding. De uitvoering van herstelmaatregelen blijkt in een aantal gevallen lastig of zelfs niet haalbaar vanwege de eigendomssituatie van de gronden, de effecten van maatregelen in een bredere omgeving en het ontbreken van draagvlak. Daarom wordt ook steeds vaker gekozen voor een meer integrale aanpak waarbij alle functies in een gebied worden betrokken. In 2005 was op 19% van het verdroogde gebied de verdroging inmiddels bestreden. Ondanks dat daarmee de geplande 25% niet behaald was, is dit een belangrijke impuls voor de verbetering van de

waterkwantiteit. Een landelijke Taskforce Verdrogingsbestrijding heeft inmiddels aanbevelingen gedaan voor een meer planmatige aanpak van verdrogingsprojecten. In dat kader is een lijst met ‘TOP-gebieden’ vastgesteld waar de verdroging met voorrang aangepakt dient te worden.

Uit de nulmeting die de provincie naar de zogenaamde ‘milieutekortten’ heeft gedaan, blijkt dat de milieuomstandigheden voor natuur in de meeste gebieden nog onvoldoende zijn. Dat is bijvoorbeeld zichtbaar bij de kwetsbaarheid van natuurterreinen voor verzuring en eutrofiëring. De beperking van uitstoot van ammoniak gebeurt vooral via wetgeving, die de afgelopen jaren echter regelmatig gewijzigd is. Ook worden vanuit de agrarische sector zelf nieuwe technieken ontwikkeld, zoals luchtwassers, waarmee de uitstoot van ammoniak kan worden verminderd. De verschillende maatregelen hebben tot resultaat dat de milieudruk op de natuur afneemt, maar er ligt nog altijd een grote opgave. Uit de recente Natuurbalans 2006 blijkt bijvoorbeeld dat de stikstofdepositie is afgenomen, maar voor soorten van bos- en heideterreinen nog altijd te hoog ligt om duurzaam te kunnen voortbestaan.

Type gebied	Landelijk (1-1-2005)		Provincie Utrecht (1-1-2006)	
	Taakstelling	Realisatie	Taakstelling	Realisatie
bestaande bos- natuurgebieden	453.500 ha	nvt	25.300 ha	nvt
nieuwe natuur EHS (incl. ecologische verbindingen)	151.500 ha	69155 ha	10.110 ha	4692 ha
nieuwe natuur in robuuste ecologische verbindingen	27.000 ha	243 ha	1120 ha	0 ha ¹
agrarisch natuurbeheer (binnen en buiten EHS)	110.000 ha	56.688 ha	7053 ha	3467 ha
Faunapassages in provinciale wegen			70	18
Natuurvriendelijke oevers			450 km	118 km
Ganzenfoerageergebieden	80.000 ha	0 ha	1611 ha	0 ha
Recreatie(groen) om de stad	15.942 ha	5952 ha	1175 ha	489 ha

Figuur 4-3 Realisatie kwantitatieve taakstellingen. Bron landelijke realisatie: Ecologische Hoofdstructuur (Algemene rekenkamer, 2006) en Eindrapport Nulmeting Restanttaakstellingen MPJ2-doelen in het ILG (Ministerie van LNV, 2006).

4.2 Doorkijk naar de toekomst

Kort samenvattend is het tempo waarin de doelen gerealiseerd worden op dit moment niet hoog genoeg om ze voor 2018 te kunnen realiseren. Zowel de doelstellingen voor grondverwerving als voor particulier natuurbeheer zullen in het huidige tempo niet in 2018 worden gerealiseerd. Het tempo voor grondverwerving lag tussen 2005 en 2007 op 130 ha/jaar en voor particulier natuurbeheer tussen 2005 en 2006 op 110 ha/jaar. Om de taakstellingen op tijd te halen is voor grondverwerving een tempo van 251 ha/jaar gewenst, voor particulier natuurbeheer 246 ha / jaar². Ten aanzien van de realisatie van onderdelen van de ecologische verbindingzones is voor de natuurvriendelijke oevers en de inrichting een versnelling van het tempo gewenst.

¹ Realisatie van robuuste verbindingzones kan pas plaatsvinden na begrenzing in de natuurgebiedsplannen. Dit zal in 2007 en 2008 gebeuren

² Deze getallen geven de realisatie weer volgens de Agenda Vitaal Platteland. In de Begroting 2007 zijn hiervoor de getallen 190 ha/jaar en 173 ha/jaar gehanteerd, gebaseerd op de gerealiseerde taakstellingen op 1-1-2004. De hier genoemde tempo's zijn hoger, omdat deze gebaseerd zijn op de realisatie op 1-1-2006 en omdat de taakstellingen voor de robuuste verbindingzones meegenomen zijn.

Zowel bij grondverwerving als bij particulier natuurbeheer is te zien dat het laaghangende fruit inmiddels geoogst is. Landgoedeigenaren die al overwogen particulier natuurbeheer te gaan doen hebben die stap inmiddels gezet. Ook de gronden die relatief eenvoudig te verwerven waren zijn inmiddels aangekocht. Grondverwerving en stimulering van particulier natuurbeheer zullen daarom de komende jaren meer energie vergen van de provincie en de andere verantwoordelijke partijen. Op dit moment worden de resultaten van de omslag van minder verwerving naar meer beheer ook landelijk geëvalueerd.

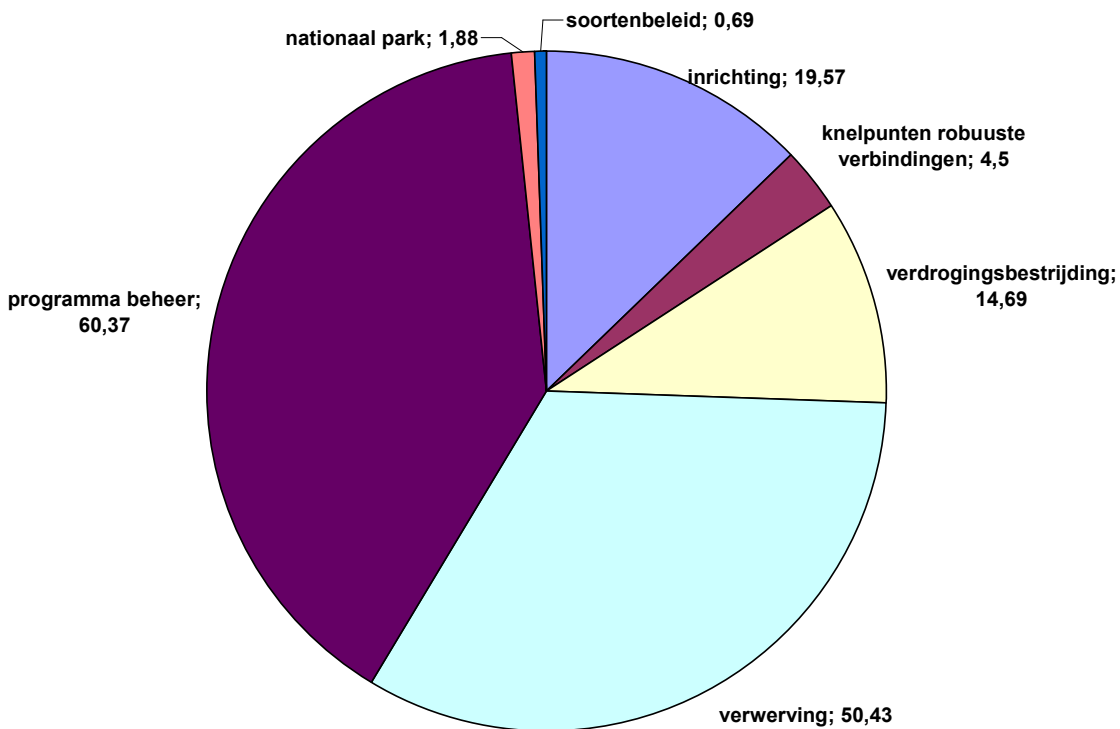
Deze actievere aanpak is ook gewenst nu blijkt dat de realisatie van nieuwe natuur versnipperd plaatsvindt. In de praktijk kunnen milieu- en wateromstandigheden pas goed worden afgestemd op de nieuwe natuurfunctie wanneer er sprake is van grote eenheden. Omdat realisatie van nieuwe natuur op basis van vrijwilligheid plaatsvindt, zullen in die gevallen pas effectief maatregelen worden genomen, wanneer alle grondeigenaren besloten hebben mee te werken aan de verkoop van grond, of aan particulier natuurbeheer. Ook het landbouwkundig gebruik rondom de natuurgebieden heeft er belang bij dat er zo min mogelijk versnippering van functies plaatsvindt. Om die reden kunnen veel natuurterreinen nog niet - of niet effectief genoeg - worden ingericht.

Het agrarisch natuurbeheer ligt, in tegenstelling tot de realisatie van de nieuwe natuur, voor op schema. Met name het weidevogelbeheer is de afgelopen jaren een sterk gegroeide vorm van beheer geweest. Ook landelijk ligt het tempo van agrarisch natuurbeheer voor op schema. Het ministerie heeft het budget voor agrarisch natuurbeheer de afgelopen jaren meerdere malen opgehoogd, zodat alle correct ingediende aanvragen worden gehonoreerd. In paragraaf 6.2 blijkt echter dat de kwaliteit nog achterblijft bij de sterke stijging van de kwantiteit. Ook is duurzaamheid van beheer minder gegarandeerd dan bij particulier natuurbeheer, omdat gewerkt wordt met beheerspakketten met een looptijd van slechts zes jaar. In tegenstelling tot het weidevogelbeheer is het botanische beheer als vorm van agrarisch natuurbeheer minder goed van de grond gekomen. Door de geringe oppervlakte en het versnipperde karakter is het ecologische rendement van het botanische beheer tot dusverre minimaal en onvoldoende om de kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen voor 2018 te behalen.

5 De financiële middelen

Voor de uitvoering van het natuurbeleid zijn rijks- en provinciale middelen beschikbaar. In het kader van het ILG heeft de provincie de regie gekregen over die rijksmiddelen. In dit hoofdstuk wordt in hoofdlijnen aangegeven welke doelen met deze middelen gerealiseerd worden.

De financiële structuur van het natuurbeleid heeft verschillende beleidscategorieën met een eigen budget. Een groot deel van de gelden voor de EHS komt van het rijk (met name LNV) in de vorm van doeluitkeringen aan de provincies. Het gaat met name om middelen voor de verwerving, inrichting en beheer van natuurgebieden. In het kader van het ILG hebben de provincies afspraken gemaakt met het rijk over de prestaties die met deze middelen worden geleverd. De budgetten die de provincie beschikbaar stelt zijn deels aanvullend op de EHS gericht en deels gericht op de witte gebieden. Daarnaast subsidieert de provincie met eigen middelen enkele provinciale organisaties voor specifieke taken.

Figuur 5-1 Rijksmiddelen natuurbeleid provincie Utrecht, voor de complete ILG-periode (2007-2013), in miljoenen euro's.

5.1 Inzet Rijksmiddelen

In figuur 5.1 zijn de middelen die provincie specifiek voor natuurdoelen ter beschikking gekregen heeft weergegeven. Overigens stelt het rijk ook middelen beschikbaar voor andere doelstellingen, die tegelijk wel bijdragen aan de natuurkwaliteit, zoals de middelen voor de uitvoering van reconstructieplannen.

In de Bestuursovereenkomst in het kader van het ILG heeft de provincie met het rijk afspraken gemaakt over de middelen die het rijk te beschikking stelt, en de doelen die daarmee gerealiseerd

worden. In de Agenda Vitaal Platteland (AVP) geeft de provincie aan op welke wijze de rijksmiddelen worden ingezet. Het merendeel van de rijksmiddelen van natuur worden ingezet voor de aankoop van gronden en voor het beheer van gronden. Met de AVP-gebieden zullen nog afspraken worden gemaakt over de cofinanciering vanuit de gebieden voor de verschillende doelen. In het AVP is aangegeven dat de provinciale ambities voor de periode 2007-2013 op een aantal onderdelen groter zijn dan de middelen die het rijk beschikbaar stelt. Dit betekent dat de prestaties voor deze ILG-periode zijn aangepast aan de beschikbare rijksmiddelen. Hieronder wordt ingegaan op de twee doelen waar de meeste middelen voor ingezet worden.

- **Verwerving.** In het kader van het AVP hebben rijk en provincie onder andere afspraken gemaakt over de aankoop van gronden. Voor de aankoop van terreinen ten behoeve van Natuurmonumenten en Het Utrechts landschap betaalt de provincie 50% en het rijk 50%. De grondverwerving voor Staatsbosbeheer wordt geheel door het ministerie van LNV gefinancierd. De provincies hebben met het rijk afgesproken dat een deel van de middelen van het provinciefonds (de zogenaamde convenantgelden) beschikbaar wordt gesteld ten behoeve van de aankoop van nieuwe natuurgebieden. De grondverwerving is hoofdzakelijk gericht op aankoop ten behoeve van de realisatie van nieuwe natuur. In het kader van het ILG hebben IPO en Rijk afgesproken dat slechts in beperkte mate op strategische plaatsen nog bestaande bos- en natuurgebieden kunnen worden verworven. De inrichting van nieuwe natuurgebieden die doorgeleverd worden aan natuurbeschermingsorganisaties vindt in belangrijke mate plaats via landinrichtingsprojecten, waarvan de financiering wordt geregeld in het AVP.
- **Programma Beheer.** Voor de functieverandering naar nieuwe natuur door particulieren, en de inrichting en beheer van natuurgebieden stelt het Rijk middelen beschikbaar via het subsidiestelsel Programma Beheer. Per 1 januari 2007 is het Programma Beheer overgedragen aan de provincies. Deze middelen worden ingezet via de subsidieverordening natuurbeheer provincie Utrecht en de subsidieverordening agrarisch natuurbeheer provincie Utrecht. Het meeste geld wordt besteed aan agrarisch natuurbeheer en aan natuurontwikkeling door particulieren, via subsidies voor functieverandering en inrichting. Daarnaast worden de middelen uit het Programma Beheer ingezet voor het beheer van bestaande bos- en natuurgebieden door particulieren en natuurbeherende organisaties. De provincies hebben afgesproken het Programma Beheer voor 2009 te verbeteren en te vereenvoudigen. Een landelijke evaluatie van de effectiviteit van het Programma Beheer zal in 2007 afgerond zijn en kan een bijdrage leveren voor deze verbeteringslag.

5.2 Inzet provinciale middelen

De provincie zet ook eigen financiële middelen in voor het natuurbeleid. Bijlage 3 geeft een overzicht van de beschikbare financiële middelen. De provinciale middelen worden voor de volgende doelen ingezet.

- **Provinciale middelen Ecologische Hoofdstructuur.** De middelen voor de realisatie van de EHS zijn geregeld in het AVP. Vanuit de 'Reserve aankopen c.q. veiligstellen natuurterreinen' wordt de provinciale bijdrage voor knelpunten in de grondverwerving van bos- en natuurgebieden gefinancierd. Daarnaast heeft de provincie een eigen verantwoordelijkheid voor onderdelen van de EHS; in het bijzonder voor de ecologische verbindingszones en de faunapassages en ecoducten bij provinciale wegen. Bij de realisatie van de ecoducten is de praktijk tot nu toe dat er ad hoc financieringsvoorstellen worden gedaan in het kader van de voorjaarsnota, stimuleringsfonds of de agenda 2010. Voor de gestelde ambities bij de realisatie van ecoducten is in totaal tot en met 2015 € 67 miljoen nodig. Voor € 17 miljoen is inmiddels dekking gevonden. Binnen de provinciale middelen moet dus nog dekking worden gezocht voor de aanleg van ecoducten (€ 50 miljoen) en de aanleg van ecologische verbindingszones (€ 14 miljoen).
- **Ondersteuning partners.** De provincie geeft financiële steun aan 5 organisaties op het gebied van natuur, milieu en landschap in de vorm van een jaarlijkse exploitatiesubsidie. Daarbinnen is bij de stichting Het Utrechts Landschap en Landschap Erfgoed Utrecht een onderscheid te maken tussen

een vergoeding voor de organisatiekosten en een vergoeding voor de kosten van het beheer van natuurgebieden en landschapselementen. De volgende partners worden daarbij ondersteund:

1. De Stichting Het Utrechts Landschap is een belangrijke partner voor de provincie als het gaat om de uitvoering van het natuur- en landschapsbeleid en het beheer van natuurterreinen (inmiddels ruim 4500 ha) in de provincie Utrecht. De stichting heeft een belangrijke maatschappelijke functie omdat zij via publiekscampagnes de burgers betreft bij het natuurbeleid, maar zij treedt ook op als Utrechtse natuurvertegenwoordiger in gebiedsprocessen.
 2. Landschap Erfgoed Utrecht (LEU, voorheen Landschapsbeheer Utrecht) geeft uitvoering aan het provinciale beleid op het gebied van landschap, agrarisch natuurbeheer, weidevogelbeheer en cultuurhistorie. Zij coördineren het vrijwilligerswerk en voeren de subsidieregeling kleine landschapselementen (KLE) uit en richten zich op particuliere eigenaren.
 3. Het IVN Consulentenschap Utrecht heeft als hoofdtaak het geven van voorlichting en educatie aan burgers en de ondersteuning van groepen zoals plaatselijke natuurorganisaties. Het Consulentenschap treedt op als koepel van de IVN-groepen die lokaal opereren.
 4. Natuur en Milieufederatie Utrecht (NMU) behartigt op provinciaal niveau de van natuur en milieu. Daarnaast werkt NMU aan projecten die bijdragen aan verbetering van natuur-, milieu- en landschapskwaliteit. NMU treedt op als koepel van de lokaal opererende natuur- en milieuwerkgroepen.
- **Stimuleren particulier en agrarisch natuurbeheer.** Met het coalitieakkoord 2003-2007 worden jaarlijks middelen beschikbaar gesteld voor het stimuleren van particulier en agrarisch natuurbeheer, bij voorkeur als het gaat om de uitvoering van concrete projecten, zoals heideherstel. Particulieren en agrariërs kunnen ook directe adviezen krijgen bij medewerkers die hiervoor bij het LEU zijn aangesteld.
 - **Proceskosten.** De uitvoering van ecologische verbindingszones heeft een hoge prioriteit omdat dit in belangrijke mate bijdraagt aan het functioneren van de EHS. Via de voorjaarsnota 2005 is hiervoor tot en met 2009 jaarlijks € 90.000 beschikbaar gesteld voor de inhuur voor tijdelijk personeel.
 - **Projectsubsidies.** Binnen het kader van het Beleidsplan Natuur en Landschap en het Plan Veiligstelling Gebieden EHS bestaan twee subsidieregelingen voor projecten en activiteiten die gerelateerd zijn aan behoud en beheer van natuur. De PVG-subsidie voor het stimuleren van particulier natuurbeheer wordt bijvoorbeeld gefinancierd vanuit de Reserve Aankopen c.q. Veiligstellen Natuurterreinen. Verder zijn in het kader van Agenda Natuur verschillende grote projecten gesubsidieerd die een bijdrage aan de natuur leveren, zoals De Schammer of Hart van de Heuvelrug.

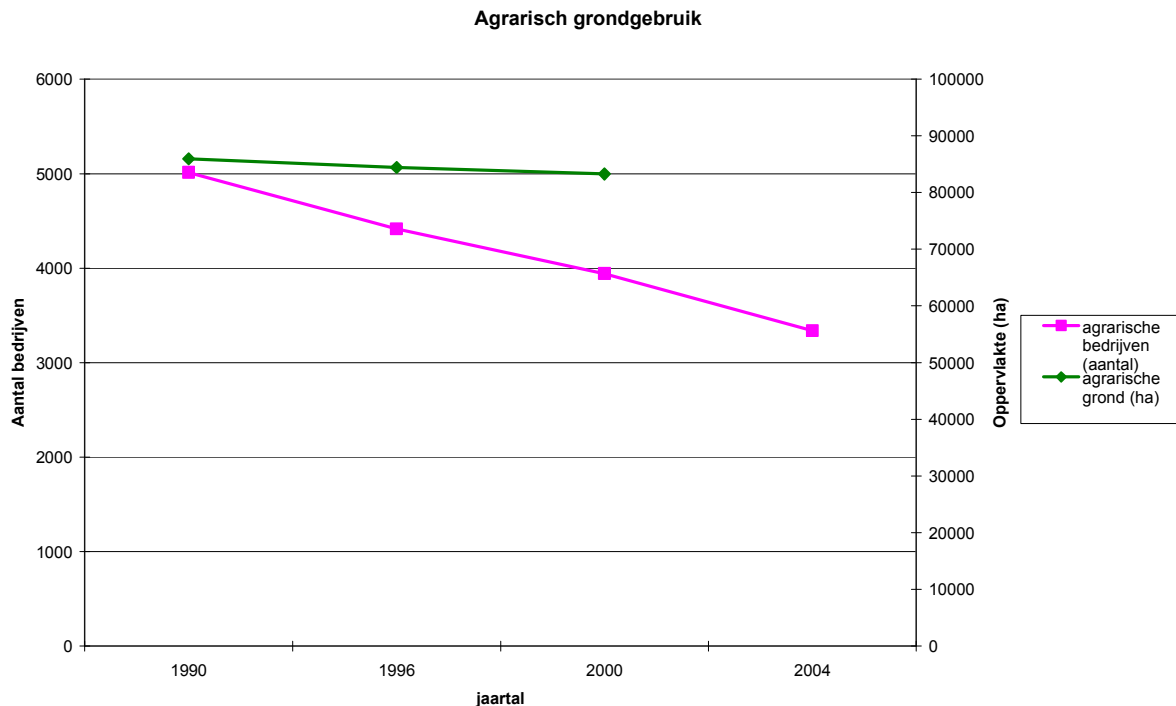
6 Wat gebeurt er om ons heen?

Zowel binnen het natuurbeleid als het maatschappelijk veld vinden grote veranderingen plaats. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste ontwikkelingen in beeld gebracht die voor de komende jaren van belang zijn voor het natuurbeleid. Het gaat dan niet alleen om ontwikkelingen in het natuurbeleid zelf, maar vooral ook in de bredere maatschappelijke context.

6.1 Provincie in beweging

In onze provincie zijn verschillende ontwikkelingen zichtbaar die een belangrijke invloed hebben op de wijze waarop natuurdoelstellingen kunnen worden behaald en op het maatschappelijke belang van natuur. De belangrijkste ontwikkelingen die inspelen op het natuurbeleid van de komende jaren zijn:

- **Toenemende verstedelijking.** Ook in de komende jaren zal de verstedelijkingsdruk in Utrecht groot blijven (zie ook kaart 7). Daardoor zal ook de infrastructuur blijven groeien. Deze sterk toegenomen drukte en de intensiever wordende levenswijze van de bevolking plaatst de bescherming en ontwikkeling van natuur en landschap in een ander perspectief, nu hierdoor ook het gebruik van de ‘groene’ ruimte intensiever zullen worden. Het uitgangspunt zal moeten zijn dat er een balans moet bestaan tussen de hoeveelheid ‘rood’ en de hoeveelheid “groen” in de provincie Utrecht om de kwaliteiten die de provincie nu nog kenmerken te behouden. Dit betekent zoveel mogelijk behoud van het bestaande areaal groen en versnelde realisatie van (reeds gepland) nieuw groen.
- **Klimaatverandering.** Inmiddels is wel duidelijk dat een verandering van klimaat is ingezet. Het ligt voor de hand dat een aantal soorten uit ons land zal verdwijnen en zal worden vervangen door soorten uit meer zuidelijke klimaatzones. Deze gedwongen migratie van planten en dieren kan alleen succesvol plaatsvinden als hiervoor geschikte natuurgebieden en ecologische verbindingzones aanwezig zijn. De Ecologische Hoofdstructuur met de robuuste ecologische verbindingzones vormt volgens onderzoekers van onder andere Alterra een goede strategie voor de adaptatie van de natuur aan de klimaatverandering. De klimaatverandering heeft ook grote gevolgen voor onze ruimtelijke inrichting. Rivieren zullen meer ruimte moeten krijgen om tijdens en na zware regenperioden het water af te voeren. Ook valt te verwachten dat wij ruimte moeten reserveren voor de aanleg van bossen die functioneren voor vastlegging van CO₂, als zuurstofproducent en als producent van biomassa. Moerassen en natte natuurgebieden kunnen hoeveelheden water opvangen en vasthouden en bijdragen aan het tegengaan van bodemdaling in het veenweidegebied. Naast maatregelen om de oorzaken van klimaatsverandering weg te nemen zal de samenleving nu al moeten investeren in maatregelen om de effecten van klimaatsverandering op te vangen, om straks niet met een veelvoud aan kosten te worden geconfronteerd. Het natuurbeleid biedt daarvoor goede mogelijkheden.
- **Veranderende landbouw.** Europa bouwt de subsidies voor de landbouwsector steeds verder af, de inkomens dalen, de (milieu)regelgeving neemt toe en de natuurlijke omstandigheden op veel Utrechtse bedrijven zijn niet optimaal. Daarnaast is de grondprijs in de provincie door de stedelijke druk hoog. De verwachting is dat van de huidige 2000 'betekenisvolle' agrarische bedrijven in Utrecht zo'n 700 tot 950 de komende 20 jaar zullen stoppen. Figuur 5-1 laat zien dat de afname van de oppervlakte agrarische grond veel minder sterk gaat dan van het aantal agrarische bedrijven. Terwijl (kleinere) bedrijven stoppen, kunnen andere bedrijven dus schaalvergroting toepassen. Beheer van het groen is niet alleen voorbehouden aan de kleinere bedrijven. Integendeel, de grotere bedrijven zijn meer toekomstgericht en hebben juist daardoor de mogelijkheid om beheer van het groen op een duurzame manier in de bedrijfsvoering in te passen.

Figuur 6-1 Ontwikkelingen areaal en aantal landbouwbedrijven 1990 - 2004

- Verbrede landbouw.** De samenleving vraagt in het landelijke gebied om andere producten en andere manieren van produceren, waarbij duurzaamheid en streekeigenheid sleutelwoorden zijn. Aan de andere kant nemen boeren initiatieven om andere producten en diensten aan de samenleving aan te bieden. Deze diensten kunnen uiteenlopen van bescherming van weidevogels, zorgfaciliteiten op de boerderij en wandelpaden tot arrangementen voor een authentiek verblijf op het platteland. Verbreding is niet alleen het domein van kleinere bedrijven; ook grotere bedrijven kunnen verbreding in hun bedrijfsvoering inpassen.
- Verburgering platteland.** De veranderingen in de landbouw leiden ook tot nieuwe vestigingsmogelijkheden voor burgers in het landelijke gebied en daarmee tot een versnippering van de eigendomssituatie. Wanneer voldoende aandacht wordt gegeven aan de ruimtelijke kwaliteit is deze ‘verburgering’ op zich geen negatieve ontwikkeling. Voor de realisatie van grotere aaneengesloten natuurgebieden kan deze ontwikkeling wel lastig zijn, omdat burgers met weinig grond minder snel zullen overgaan tot verkoop van hun gronden of deelname aan particulier natuurbeheer. De 'verburgering' van het landelijke gebied biedt ook kansen, omdat deze bewoners waarde hechten aan een mooie, groene woonomgeving.
- Toenemende aandacht cultuurhistorie.** Burgers ontlenen hun identiteit voor een groot deel aan het verleden en de eigen regio. Zij hechten grote waarde aan de authenticiteit van het landschap. Daarmee gepaard gaat een toenemende aandacht voor het (agrarische) cultuurlandschap. Ook landelijk is de aandacht voor deze cultuurlandschappen vergroot, wat heeft geleid tot de aanwijzing van twintig nationale landschappen, waarvan vijf in de provincie Utrecht. Deze belangstelling biedt ook aanknopingspunten voor verbrede vormen van landbouw. Daarnaast is een duidelijke toename waarneembaar van de aandacht voor ander cultuurhistorisch erfgoed als vestingwerken, kerken en molens. Deze dienen te worden meegenomen in de inrichting en het beheer van de groene ruimte.
- Wisselend draagvlak.** De soms nogal technocratische wijze waarop nut en noodzaak van het natuurbeleid in het verleden zijn verwoord heeft ertoe geleid dat het aanwezige draagvlak voor de bescherming van de natuur niet altijd werd aangeboord en soms zelfs werd omgezet in weerstand,

zeker op lokaal niveau. Wat steeds duidelijker wordt, is dat behoefte bestaat aan een natuurbeschermingsstrategie die zich richt op het vermogen van natuur- en landschapsbescherming om een bijdrage te leveren aan het oplossen van maatschappelijke problemen, als gezondheid en veiligheid.

- **Grotere rol groene wetgeving.** De rol die met name de Europese wetgeving heeft op het natuurbeleid is toegenomen. Zo is het Natura 2000 een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden op het grondgebied van de lidstaten van de Europese Unie. In Nederland omvat dit netwerk alle gebieden die in het kader van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn zijn aangewezen. De Kaderrichtlijn Water is sinds 2000 van kracht en heeft tot doel dat alle Europese waterlichamen in 2015 in een goede chemische of ecologische toestand verkeren. Ook nationale wetgeving speelt echter een belangrijke rol. Zo regelt de Flora- en Faunawet de bescherming van de in het wild levende planten en dieren. In het kader van deze wet hebben partijen in Utrecht in het Faunabeheersplan afspraken gemaakt over de wijze waarop de beheersing van populaties van soorten en regulatie van schade door dieren worden voorkomen. Dat gebeurt via een gezamenlijke aanpak.

Met name over de Europese wetgeving bestaat een beeld dat deze erg star is. Deze wetgeving biedt echter ook kansen. De aanleg van natuurvriendelijke oevers is bijvoorbeeld een maatregel die bijdraagt aan de verbetering van de waterkwaliteit, die voor de Kaderrichtlijn Water noodzakelijk is, waarmee tevens onderdelen van ecologische verbindingzones gerealiseerd kunnen worden.

6.2 Veranderend provinciaal beleid

Om in te kunnen spelen op de veranderende maatschappelijke vraag heeft de provincie vanaf 1992 veranderingen in haar natuurbeleid doorgevoerd:

- **Van nee-tenzij naar saldo.** In navolging van de Nota Ruimte van het rijk is in het Streekplan een ruimtelijke basisbescherming voor de EHS opgenomen. Naast het ‘nee, tenzij’-regime, dat regelt dat ruimtelijke ontwikkelingen die de waarden van de EHS aantasten in principe niet mogelijk zijn, is ook de zogenaamde saldobenadering verankerd in het Streekplan. De saldobenadering maakt op gebiedsniveau ruimtelijke ingrepen mogelijk binnen de EHS mits de kwaliteit en/of kwantiteit van de EHS op gebiedsniveau per saldo toeneemt. Een voorbeeld hiervan is het project Hart van de Heuvelrug, waarbinnen door het ruimtelijk schuiven van groene en rode functies voor de beide functies een betere situatie gerealiseerd wordt (het ‘Schaakbordmodel’).
- **Van vaste grenzen naar herbegrenzen.** De flexibiliteit rond de EHS is met beide benaderingen beperkt. Naar het gevoel van de Tweede Kamer zet de EHS het land teveel op slot. Ook op provinciaal niveau kan het gevoel ontstaan dat de bescherming van de EHS een integrale benadering eerder in de weg zit dan bevordert. Daarbij speelt ook een rol dat initiatiefnemers van bijvoorbeeld verblijfsrecreatie afgeschrikt worden, omdat zij door het ontbreken van heldere uitvoeringsrichtlijnen onvoldoende zicht hebben op ontwikkelingsmogelijkheden. Om die reden werkt de provincie een heldere richtlijnen voor de toepassing het nee, tenzij beginsel voor de verblijfsrecreatie. Het Rijk stelt in samenwerking met de provincies een notitie op waarin de planologische ruimte binnen de EHS wordt onderzocht, onder andere door uitwerking van de mogelijkheid om delen van de EHS te ‘herbegrenzen’. Dit is bedoeld voor kleinschalige uitzonderingsgevallen, waarbij het totale resultaat van het initiatief (een ruimtelijke ingreep) leidt tot versterking van de EHS. Op deze manier wordt iets meer flexibiliteit in de gebruiksmogelijkheden rond de EHS geboden, zonder dat dit ten koste gaat van de natuur. Deze ruimte moet ook in het Streekplan worden verankerd.
- **Rood voor groen.** De mogelijkheden voor rood voor groen zijn verankerd in het Streekplan. Rood voor groen kan op verschillende wijzen worden ingevuld. In alle gevallen gaat het daarbij om het toestaan van een rode ontwikkeling, zoals de bouw van een woning, in combinatie met een

versterking van de natuur- en landschapskwaliteit, inclusief zekerstelling over de uitvoering. Het rood draagt daarbij financieel bij aan de ontwikkeling van het groen. Naast de nieuwe landgoederen kunnen ook groene werklandschappen hier een voorbeeld van zijn.

- **Nieuwe landgoederen.** Een specifieke invulling van het Rood voor Groen-principe is de ontwikkeling van nieuwe landgoederen. Daarbij wordt in ruil voor de bouw van een ruime woning in het buitengebied tegelijkertijd een aanzienlijke oppervlakte groen gerealiseerd. Dit groen mag niet in de plaats komen van bestaand beleid, zoals de nieuwe natuurgebieden die al in de plannen zijn opgenomen. Voor de ontwikkeling van die gebieden zijn namelijk al middelen beschikbaar.
- **Kwantiteit en kwaliteit.** De afgelopen jaren heeft een verschuiving plaatsgevonden, waarbij niet alleen het aantal hectares natuur, maar vooral ook de kwaliteit van de natuur belangrijk geworden zijn. De te behalen natuurkwaliteit voor de EHS is vastgelegd in de provinciale natuurdoeltypenkaart en doorvertaald in de natuurgebiedsplannen. Uit de achtereenvolgende Natuurbalansen van het Natuurplanbureau blijkt echter dat de kwaliteit van de natuur nog steeds sterk achterblijft bij de gestelde doelen. Om de gewenste natuurkwaliteit te bereiken is daarom naast gericht natuurbeheer echter ook het juiste milieu- en waterbeleid nodig. In verschillende kaders, zoals de Taskforce Verdroging, de Kaderrichtlijn Water en het Reconstructieplan voor de Gelderse Vallei en met de uitvoering van het provinciale Milieubeleidsplan en Waterhuishoudingsplan wordt deze kwaliteitsverbetering actief opgepakt. In het kader van hetzelfde Milieubeleidsplan wordt momenteel ook de biodiversiteit van de provincie Utrecht in beeld gebracht.
- **Nadruk op rendement.** In de praktijk blijkt dat beheerders bij de ontwikkeling van nieuwe natuur niet altijd de juiste inrichtings- of beheersmaatregelen nemen, waardoor de beoogde kwaliteit niet gehaald wordt. Het rendement van de overheidsinvesteringen is in die gevallen gering. Dat geldt bijvoorbeeld voor het weidevogelbeheer. Door een scala aan oorzaken neemt het aantal weidevogels de laatste jaren steeds verder af. Dit ondanks de overweldigende belangstelling voor agrarisch natuurbeheer en alle geleverde inspanningen door agrariërs, agrarische natuurverenigingen en de vele vrijwillige weidevogelbeschermers. Beheerspakketten voor weidevogels blijken echter vaak afgesloten te zijn in gebieden die minder geschikt zijn als weidevogelgebied. Daarbij komt dat tot nu toe overwegend lichte beheerspakketten met nestbescherming worden afgesloten. Hoewel dit heeft geleid tot meer draagvlak en enthousiasme onder agrariërs voor natuur, vallen de resultaten van het weidevogelbeheer vooralsnog tegen. Via experimenten wordt momenteel (o.a. in het landelijke weidevogelverbond) gekeken of verschillende beheersvormen beter op elkaar af te stemmen zijn via het zogenaamde mozaïekbeheer. Een gebiedsgerichte aanpak, met een goede samenwerking tussen agrariërs en professionele natuurbeheerders, lijkt veel kansen te bieden voor een effectiever weidevogelbeheer, en mogelijk ook voor sommige andere vormen van natuurbeheer..
- **Nieuwe partners.** De realisatie van natuurdoelen was aanvankelijk vooral een zaak voor de (professionele) natuurbeherende organisaties. De afgelopen jaren is echter ook de rol van andere, nieuwe partners belangrijker geworden. Beleidsmatig heeft de provincie ervoor gekozen een groter deel van de EHS via particulier natuurbeheer te realiseren en dit ook actief te stimuleren. Vooral landgoederen maken gebruik van de mogelijkheid om particulier natuurbeheer uit te oefenen. Ook agrariërs ontdekken de mogelijkheden voor agrarisch natuurbeheer. Via een versterkte organisatie, zoals agrarische natuurvereniging, of bij een goede gebiedsgerichte samenwerking met natuurbeherende organisaties, kan de rol van deze nieuwe partners verder versterkt worden. Tot de nieuwe partners kunnen ook bedrijven behoren, waarmee op basis van publiek-private samenwerking nieuwe allianties kunnen worden gecreëerd.
- **Van individueel soortenbeleid naar leefgebiedenbenadering.** Soortenbeleid was jarenlang gericht op het treffen van maatregelen voor een enkele, of kleine groepen van soorten. Op dit moment zijn rijk, provincies, terreinbeherende organisaties en soortenorganisaties gezamenlijk bezig met een andere aanpak van het soortenbeleid: de leefgebiedenbenadering. Deze benadering

richt zich op bescherming van meer soorten tegelijk in één type leefgebied, in plaats van afzonderlijke soorten in afzonderlijke populaties. Doordat deze benadering meer mogelijkheden biedt voor een aanpak op gebiedsniveau kan deze ook rekenen op meer draagvlak.

- **Belevingswaarde van natuur steeds belangrijker.** Toegankelijkheid en beleving van natuur zijn basisvoorwaarden om draagvlak te behouden voor het natuurbeleid. De overheid investeert in natuur en landschap met middelen van de belastingbetaler. Het is vanzelfsprekend dat deze belastingbetaler de mogelijkheid wil hebben om kennis te maken met en gebruik te maken van de resultaten van dat natuurbeleid. In het beleid staat niet alleen het ecologisch belang centraal, maar vooral ook de belangrijke rol die natuur voor de mens vervult. Dat vertaalt zich in een grote mate van openstelling van natuurgebieden en maatregelen om natuur ook daadwerkelijk te kunnen beleven: wandel- en fietsroutes, wildobservatiepunten, vogelkijkschermen, struinnatuur, informatieborden, excursies, toegankelijke natuur in de directe woonomgeving. Ook kleinschalige verblijfsrecreatie zoals natuurkampeerterreinen en kamperen bij de boer dragen bij aan de natuurbeleving. Het kunnen beleven van (agrarisch) cultuurlandschap krijgt ook steeds meer aandacht. De investeringen met de provinciale Agenda 2010-projecten in wandel- en fietsvoorzieningen en de realisering van klompenpaden door Landschap Erfgoed Utrecht spelen in op deze maatschappelijke wens.
- **Opkomst groene en blauwe diensten.** Naast de traditionele subsidieregelingen voor natuurbeheer biedt ook het instrument van groene en blauwe diensten mogelijkheden om de groene kwaliteit te versterken. Hiermee kunnen agrariërs een vergoeding krijgen voor groene diensten die zij aan de samenleving leveren, waarmee ook het maatschappelijk draagvlak voor agrarische activiteiten wordt verbreed. In verschillende gebieden ondernemen agrariërs al initiatieven om zulke groene diensten te ontwikkelen. Tot nu toe liepen experimenten voor groene diensten echter vaak vast vanwege de voorwaarden die Europa kent voor staatssteun aan agrariërs. Daarom hebben provincies gezamenlijk een Catalogus groene diensten gemaakt en ter goedkeuring aan Brussel voorgelegd. De provincie staat nu voor de uitdaging dit instrument, samen met de agrariërs, verder te ontwikkelen.
- **Nieuwe doelgroepen.** De samenstelling van de bevolking verandert. Daarmee verandert ook manier waarop burgers tegen de natuur aankijken. Uit onderzoek dat Alterra in het kader van de Natuurbalans heeft gedaan blijkt dat allochtonen en jongeren een andere natuurbeleving kennen dan de oudere, autochtone bevolking. Educatie en voorlichting zullen daarom meer op deze nieuwe groepen gericht moeten worden. Een goede strategie lijkt daarnaast het versneld creëren van meer natuur in en rond de steden, waardoor vooral het groeiend aantal bewoners in de grote stedelijke kernen natuur in de directe nabijheid kan beleven.
- **Aandacht voor landschap en cultuurhistorie.** In het landschapsbeleid staan de leesbaarheid van het landschap, de ontstaansgeschiedenis en de daaruit voortkomende beleving voorop. Bijzonder is dat veel natuurwaarden ook een cultuurhistorische en aardkundige geschiedenis hebben; veel natuurgebieden van nu zijn ontstaan vanuit een vroeger landgebruik. Voorbeelden zijn de heidevelden, de petgaten in de veengebieden en schrale hooilanden. Ook hebben veel cultuurhistorisch waardevolle elementen, zoals forten en linies hebben, een grote betekenis voor natuur. Dat biedt mogelijkheden om natuur, landschap en cultuurhistorie samen tot ontwikkeling te brengen. Het is dan ook niet vreemd dat de Ecologische hoofdstructuur voor een belangrijk deel overlapt met de hoofdstructuur die de provincie voor cultuurhistorie gemaakt heeft (de CHS, zie kaart 9). In sommige gevallen kan de opvatting zijn dat er sprake is van conflicterende belangen, zeker als zij niet of pas in een te laat stadium in samenhang worden ontwikkeld. In de meeste gevallen moet deze samenloop juist als een kans gezien worden. Creatieve manieren van inrichting en inpassing leiden dan tot een 'win-winsituatie'. De toenemende vervlechting van natuur, landschap en cultuurhistorie zien we ook terug in een verdergaande samenwerking van natuurorganisaties en erfgoedorganisaties op provinciaal niveau. Voorbeelden zijn de fusie tussen Het Utrechts Landschap en de Molenstichting en de fusie tussen Landschapsbeheer Utrecht en het Erfgoedhuis.

- **Functiecombinaties.** De ontwikkeling van natuur wordt steeds vaker gecombineerd met de realisatie en versterking van andere functies. Het bieden van ruimte aan de rivier, waterberging, recreatief gebruik en het herkenbaar maken van de cultuurhistorische geschiedenis blijken in de praktijk in veel gevallen goed samen te kunnen gaan met verbetering van de natuurkwaliteit. Het is dan wel noodzakelijk de wensen vanuit ecologie, cultuurhistorie, landschap en recreatie in een vroeg stadium bij elkaar te brengen. Combinatie van functies heeft als groot voordeel dat voor verschillende maatschappelijke vragen gelijktijdig een oplossing wordt geboden. Het is kosteneffectiever en doordat meerdere financieringsbronnen kunnen worden aangeboord, wordt de financiering en uitvoering van projecten vergemakkelijkt. Dat is bijvoorbeeld het geval binnen het Agenda 2010-project De Schammer, waar winst voor recreatie en natuur worden gecombineerd met maatregelen om wateroverlast in Amersfoort tegen te gaan.
- **Ontwikkelingsplanologie.** Door de toenemende verstedelijking, bedrijvigheid en de hiermee samenhangende infrastructuur ontstaat een ruimtelijk spanningsveld tussen rode ontwikkelingen en de toenemende behoefte aan een groene omgeving. In het ruimtelijk beleid wordt algemeen onderkend dat de traditionele ‘toelatingsplanologie’ (in plannen aangeven ‘wat mag en wat niet mag’) hierdoor inmiddels ontoereikend is. Er is behoefte aan een overheid die, samen met maatschappelijke partijen, actief de ruimtelijke ontwikkeling begeleidt. Partijen wensen in toenemende mate ‘voorspraak’, waarbij zij al in een vroeg stadium hun knelpunten en wensen kenbaar kunnen maken. Met ontwikkelingsplanologie kunnen beleidsdoelen gebiedsgericht en op integrale wijze worden gerealiseerd. Ook hierbij wordt gestreefd naar win-winsituaties. Voor de realisatie van natuur is de aanpak van ontwikkelingsplanologie in specifieke gevallen goed toepasbaar. Voorbeelden van ontwikkelingsplanologie zijn de projecten Hart van de Heuvelrug en het Marickenland in de Venen. Met de opbrengst van woningbouwlocaties worden hier natuurwaarden elders in het gebied ontwikkeld.

Wat zijn de lessen?

In dit hoofdstuk wordt kort aangegeven welke lessen getrokken kunnen worden uit de ontwikkelingen die in de eerder hoofdstukken zijn gesignaleerd. Natuurbeleid heeft eigen ecologische doelen, maar zal ook meer worden ingezet als instrument om bijdragen te leveren aan maatschappelijke thema's als veiligheid en gezondheid.

7.1 Ontwikkelingen sinds het BNLU

De behaalde resultaten in de eerste helft van de uitvoeringsperiode van het BNLU en de gesignaleerde maatschappelijke ontwikkelingen laten een viertal lijnen zien:

- **Hoge maatschappelijke urgentie.** Burgers geven op allerlei manieren signalen af dat ze groen belangrijk vinden. Dat blijkt bijvoorbeeld uit hun gedrag, bestedingen in het buitengebied en de natuur, lidmaatschappen en antwoorden in peilingen. De vermaatschappelijking van het natuurbeleid is ook zichtbaar in de grotere rol van nieuwe maatschappelijke partners bij de uitvoering van het natuurbeleid, zoals particuliere grondeigenaren en agrarisch natuurverenigingen.
- **Van laag hangend naar hoog hangend fruit.** De kwantitatieve doelstellingen liggen redelijk op schema, maar duidelijk is dat het tempo van uitvoering en grondverwerving stopt, evenals het tempo voor particulier natuurbeheer. Het “laaghangend fruit” is inmiddels geoogst. De hoge grondprijzen, die mede voortvloeien uit de groeiende verstedelijkingsdruk, bemoeilijken de realisatie. Ook vindt de realisatie versnipperd plaats, waardoor inrichtingsmaatregelen en milieu- en watermaatregelen in veel gevallen onvoldoende effectief genomen kunnen worden. De realiseringstermijn van 2018 voor de EHS is in het kader van de ILG-afspraken gehandhaafd. Dat betekent dat in de komende periode een versnelling noodzakelijk zal zijn om de ILG-afspraken voor de periode 2007-2013 (vastgelegd in de Agenda Vitaal Platteland) te behalen.
- **Rood groeit snel, groen groeit langzaam.** Met het oog op de noodzakelijke balans tussen rood en groen is versnelde uitvoering van de bestaande groenopgave een noodzaak. De groene kwaliteit van de provincie is voorwaarde voor het nu nog goede en aantrekkelijke leef- en vestigingsklimaat. De huidige verandering van het klimaat versterkt de noodzaak van de groene ontwikkeling om economische en veiligheidsredenen.
- **Versterking rol provincie.** De provincie krijgt via het ILG de verantwoordelijkheid en de regie voor de uitvoering van het natuurbeleid. Naast de middelen voor de ontwikkeling van natuur krijgt de provincie ook de regie over de middelen voor het natuurbeheer en kan daarmee de sturing op natuurkwaliteit versterken. De provincie wordt gevraagd de regie- en procesrol in te vullen omdat zij boven de partijen kan staan ook doelen voor langere termijn nastreeft. In die rol maakt de provincies afspraken met de maatschappelijke organisaties in de gebieden, en zorgt dat deze organisaties in gebiedscommissies een grotere verantwoordelijkheid op zich nemen bij de uitvoering.

7.2 Vaste doelen nieuwe strategie

De oorspronkelijke natuurdoelstellingen staan niet ter discussie. De nieuwe ontwikkelingen in de samenleving en binnen de overheidsverhoudingen vragen echter wel een nieuwe aanpak met nieuw elan binnen Utrecht. Daarom zullen wij het natuurbeleid de komende jaren extra vermaatschappelijken, waarbij natuurbescherming meer wordt gezien als een vorm van welzijnsvergroting. Het belang van de intrinsieke waarde van natuur wordt niet verlaten, maar er zal meer worden ingespeeld op de dynamiek en behoeften van de samenleving. Daarnaast wordt het natuurbeleid uit de sfeer gehaald een technocratisch, sectoraal beleidsveld te zijn en worden logische

verbindingen gelegd met andere maatschappelijke vraagstukken. Binnen het huidige sterk ecologisch ingevulde beleid kan te vaak uit beeld raken dat het natuurbeleid ook een bijdrage levert aan onze welvaart en ons welzijn. Door het natuurbeleid direct te koppelen aan maatschappelijke vraagstukken worden het draagvlak en de effectiviteit van het natuurbeleid vergroot.

De filosofie hierachter is dat natuurbeleid niet moet worden gezien als een beleidsveld dat obstakels opwerpt, maar als een beleidsveld dat kan bijdragen aan het realiseren van andere maatschappelijke doelen. Daarom zal het natuurbeleid de komende jaren vooral ook worden gekoppeld aan de volgende maatschappelijke vraagstukken:

- **Gezondheid en welzijn.** Volksgezondheid en natuur gaan hand in hand. Wij vinden specifieke verzorgings- en gezondheidsinstellingen terug in een groene omgeving, omdat gebleken is dat bewoners zich hier prettig voelen en bepaalde groepen patiënten hier beter herstellen. Recent is ook duidelijk geworden dat natuur in en rond de stad een belangrijke bijdrage levert aan het uit de lucht filteren van schadelijke stoffen en fijnstof en daarmee aan de lokale luchtkwaliteit. Diverse onderzoeken, zoals het onderzoeksprogramma 'Potenties van groen!' van Alterra, tonen aan dat mensen in een groenstedelijke omgeving niet alleen minder ziek zijn en zich gelukkiger voelen, maar bijvoorbeeld ook dat kinderen die in een groene woonwijk opgroeien minder last van overgewicht hebben.
- **Leefbaarheid.** Natuur- en omgevingsmaatregelen kunnen bijdragen aan verbetering van de leefbaarheid. Thema's die hier direct op aansluiten zijn verstoring in de vorm van geluidsoverlast, lichthinder en geurhinder. In en rond natuurgebieden vinden we de rust, de frisse boslucht en de duisternis, terwijl stedelijk groen weer kan bijdragen aan het voorkomen van licht- en geluidsoverlast.
- **Veiligheid.** De relatie tussen veiligheid en natuurbescherming is het meest duidelijk op het gebied van de klimaatverandering. Natuurgebieden kunnen prima fungeren als buffers en opvanggebieden voor de hogere waterstanden die het gevolg zullen zijn van de klimaatverandering. Dat kan bijvoorbeeld door het geven van ruimte aan de rivieren in de uiterwaarden en door het herstellen van de natuurlijke loop van beken.
- **Duurzaamheid.** De toenemende zorgen over de schaarste aan ruimte, biodiversiteit, grondstoffen en in sommige gevallen water maken het wenselijk dat duurzaamheid als apart thema wordt geagendeerd. Steeds vaker wordt bijvoorbeeld gekeken naar de mogelijkheid voor natuurgebieden om biomassa voor biobrandstoffen te leveren. Ook blijkt uit onderzoek dat een groene dooradering van het landelijk gebied een belangrijke functie speelt bij het voorkomen van plagen. Een goed natuurbeheer en de ontwikkeling van de EHS zijn tenslotte passende maatregelen voor het behoud van de biodiversiteit.
- **Ruimtelijke kwaliteit.** Natuurbeleid levert onmiskenbaar een bijdrage aan de ruimtelijke kwaliteit. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om rust en ruimte om te sporten, te wandelen en te genieten. In andere gevallen gaat het juist om het behoud van waardevolle cultuurlandschappen die bijdragen aan onze culturele identiteit. Maar nagenoeg altijd betekent meer natuur, meer ruimtelijke kwaliteit.
- **Werkgelegenheid.** Natuurbeleid kent nadrukkelijk ook een economische component. Vaak wordt ten onrechte aangenomen dat natuurbescherming leidt tot een verlies aan banen. Als gevolg van natuurbeleid kunnen namelijk ook banen gecreëerd in sectoren als horeca of zorg. Deze sectoren zullen belangrijke partners moeten worden bij de realisatie van de beleidsdoelstellingen. Bovendien leidt een schone natuur ook tot een (zeer) aantrekkelijk woon- en vestigingsklimaat en trekt een regio met veel natuur daardoor bedrijven en woningzoekenden aan. Met de randstedelijke ligging, en de aanwezigheid van een gevarieerde groene omgeving, is dit zeker in provincie Utrecht het geval.

- **Beleving en toegankelijkheid.** Voor de mens zijn rust en ruimte net zo belangrijk als wonen en werken. Het platteland als voorraadkamer voor natuur en fraai landschap draagt bij aan het geestelijk en sociaal welbevinden van mensen. Een beleefbare en toegankelijke natuur is daarom niet alleen op het platteland, maar ook in de directe omgeving van stedelijke gebieden van groot belang.

De insteek zal daarom vooral zijn dat natuur een bijdrage levert aan deze thema's. Deze koppeling leggen wij niet alleen inhoudelijk, maar ook voor de allianties met partners en de financiering. Gezien de krachtige opgave om het tempo achter het natuurbeleid te versnellen lijkt dit de meest geschikte strategie. Daarbij zal ook in toenemende mate worden gestreefd om de economische baten die natuur en landschap genereren waar mogelijk in te zetten voor natuur- en landschapsbeheer.

Routekaart 2007-2018.

De routekaart die hier wordt gepresenteerd geeft de belangrijkste ambities en beleidsaccenten voor de komende jaren. Dit is gebeurd in de vorm van concrete aanbevelingen. Het is ook de ambitie om deze routekaart zo snel mogelijk ten uitvoer te brengen. Hiervoor is nog wel een uitwerking nodig in een uitwerkingsplan. Bij deze uitwerking kiezen wij voor een integrale aanpak. In het uitwerkingsplan zal nog een set van indicatoren worden ontwikkeld op basis waarvan jaarlijks eenvoudig kan worden gerapporteerd.

- ***Voorrang voor de natuur. Wij zetten in de komende statenperiodes de realisering van het natuurbeleid als beleidsprioriteit op het programma.*** Er is veel gerealiseerd, zowel in het natuurbeleid zelf als in het omgevingsbeleid en in de ruimtelijke ordening. Er liggen echter ook voor de periode tot 2018 nog grote opgaven om de kwantitatieve en kwalitatieve doelen te halen, met name bij de realisatie van het resterende deel van de Ecologische Hoofdstructuur. Gelet op de dynamiek in de samenleving en de in deze agenda gesignaleerde maatschappelijke ontwikkelingen wordt de maatschappelijke urgentie van een tijdige realisatie alleen maar groter.
- ***Eenheid in verbondenheid. Wij zetten in op het tot stand brengen van grote eenheden natuur met robuuste verbindingen daartussen.*** De robuuste verbindingzones zullen daarom opgenomen worden in de gebiedsplannen die in het kader van het ILG opgesteld worden. Behalve op de robuuste verbindingzones zetten wij ook in op ecoducten voor provinciale wegen, in aansluiting op de ecoducten die het rijk voor de rijkswegen realiseert. Het streven naar grote samenhangende eenheden biedt niet alleen de beste garantie voor (ruimtelijke) duurzaamheid maar geeft vooral ook meer zicht op een (kosten)effectief omgevingsbeleid. Grote eenheden leiden bovendien tot een effectiever en efficiënter beheer en daarmee tot versterking van de natuurkwaliteit. Bovendien investeren wij daarmee in het opvangen van effecten van de klimaatsverandering. Herbegrenzing van onderdelen van de EHS kan een instrument zijn om de samenhang te vergroten. Meer dan voorheen zal daarbij aangesloten worden op de mogelijkheden die het bodem- en watersysteem bieden; aansluitend op de rol van water als sturend principe in de ruimtelijke ordening.
- ***Niet bij rood alleen. Wij willen bereiken dat iedere nieuwe rode uitbreiding gepaard gaat met een minstens zo ambitieuze groene opgave.*** Utrecht moet een leefbare provincie blijven. Daarom is het belangrijk dat de groene ambities in balans zijn met de rode ambities. Wij streven ernaar bij nieuwe rode uitbreiding zoveel mogelijk ook een groene ontwikkeling te realiseren. Dan gaat het om zowel natuur in en rond de stad, als de realisatie van de EHS.
- ***Hoge ambities, adequaat instrumentarium. Wij versterken de provinciale regie op de uitvoering om de afgesproken doelen in ILG kader te halen.*** Wij zoeken met de partners in de gebieden naar mogelijkheden om het tempo van realisering te versnellen. Wij doen dat door de groenambities voor alle partijen in gebiedsplannen expliciet te maken en door de partners in de gebieden nadrukkelijk een verantwoordelijkheid in de uitvoering te geven. De gebiedscommissies gaan een centrale rol spelen bij de realisatie van de ambities. Wij zorgen daarbij ook voor een directere sturing op de grondverwerving door een planmatige aanpak (meer sturende aankoopstrategieplannen, aansluitend bij de aanbevelingen die gedaan zijn door de Taskforce Verdroging). Wij willen daarbij de instrumentenkist uitbreiden, bijvoorbeeld met meer flankerend beleid (meer mogelijkheden kavelruil en bedrijfsverplaatsing). Wij gaan actief op zoek naar mogelijkheden om de spanning tussen doelstellingen en het beschikbare instrumentarium weg te nemen.
- ***Niet alleen groter, maar ook rijker. Wij versterken de sturing op natuurkwaliteit.*** Nu het Programma Beheer vanaf 1 januari 2007 een provinciale verantwoordelijkheid is, hebben wij de mogelijkheid om via dit subsidie-instrument de sturing op met name de natuurkwaliteit te versterken, zowel voor de doelen binnen als buiten de EHS. Het particulier natuurbeheer laat voor wat betreft de deelname met name bij landgoederen goede resultaten zien, maar de kwaliteit en samenhang moeten nog worden verbeterd. Wij zullen over de effecten van agrarisch en particulier

natuurbeheer, mede op basis van lopende landelijke evaluaties, nader rapporteren en zonodig het beleid bijstellen. Om de gewenste natuurkwaliteit te kunnen realiseren zullen wij meer inzetten op maatregelen op gebiedsniveau en op een goede samenwerking tussen beheerders in een gebied. De leefgebiedenbenadering, die de soortenbenadering opvolgt, is een goed voorbeeld van zo'n benadering. Vanuit onze verantwoordelijkheden voor het water- en milieubeleid gaan wij zorgen voor verbetering van de water- en milieumomstandigheden zodat randvoorwaarden voor een betere natuurkwaliteit worden geschapen. In het verlengde daarvan zorgen wij er ook voor dat er beter zicht komt op de effecten van alle maatregelen via monitoring van de behaalde resultaten, zodat tijdig kan worden bijgestuurd op de natuurkwaliteit. Op het moment dat er nieuwe inzichten zijn over de maximaal haalbare water- en milieumomstandigheden, ten behoeve van de ontwikkeling van natuurdoelen, zullen wij de natuurgebiedsplannen en de hierin gestelde doelen evalueren en zonodig bijstellen.

- ***Meer lusten en minder lasten. Wij gaan voor een vereenvoudiging van Programma Beheer om de administratieve lasten van de regeling te verminderen en het draagvlak ervoor te vergroten.*** De provincies pakken deze vereenvoudiging gezamenlijk op. Provinciale Staten krijgen een rol in dit transformatieproces. De uitvoering van het natuurbeleid kan daarnaast ook worden versneld door met de ontwikkeling van één omgevingsvergunning de regelgeving bij de uitvoering te vereenvoudigen.
- ***Van agrarisch natuurbeheer, naar agrarisch landschapsbeheer. Wij zetten in op een sterk en breed landschapsbeheer.*** Het rendement van het agrarisch natuurbeheer is niet voldoende. Dat moet verbeteren. Het enorme draagvlak bij de boeren moet echter meer worden aangewend voor landschapsbeheer in brede zin. Deze benadering sluit ook beter aan bij het behoud van de cultuurhistorische en aardkundige waarden die het agrarische landschap vertegenwoordigt en bij de wens om dat landschap beter beleefbaar te laten zijn. Groene en blauwe diensten kunnen daarbij een goed middel zijn. Om die daadwerkelijk vorm en inhoud te geven, zorgen wij voor een heldere beleidsbasis voor deze diensten en de daarbij behorende duurzame financiering in samenwerking met de publieke en, waar mogelijk, private partners in de gebieden.
- ***Naar een groene en gezonde stad. Wij geven een extra impuls aan de uitvoering van natuur in en rond de stad.*** Inwoners van de stad moeten in hun directe leefomgeving voldoende mogelijkheden hebben voor groene recreatie. Op die manier wordt voorkomen dat met name jongeren vervreemd raken van de natuur. Wij zetten ook in op natuur in en rond de stad om bij te dragen aan het verbeteren van de luchtkwaliteit, beleefbaarheid en gezondheid.
- ***De grenzen verruimen. Wij willen meer flexibiliteit door in het Streekplan ook de mogelijkheid van herbegrenzing van de EHS op te nemen.*** Wij sluiten daarbij aan op het beleidskader dat rijk en provincies landelijk ontwikkelen. Daarnaast willen wij ervoor zorgen dat initiatiefnemers beter zicht krijgen op de spelregels en de (on)mogelijkheden van hun initiatieven. Wij gaan er in dat verband voor zorgen dat er heldere uitvoeringsrichtlijnen voor de toepassing van het “Nee-tenzij” principe komen.
- ***Gemeentes als belangrijke partners. Wij gaan de gemeentes meer betrekken bij het natuurbeleid.*** Gemeentes hebben een belangrijke rol bij de realisering van het natuurbeleid, maar zij hebben zelf ook een verantwoordelijkheid om invulling te geven aan het belang van dit thema voor de lokale bevolking. De Agenda Vitaal Platteland biedt daarvoor aanknopingspunten. Een actievere rol zien wij onder meer weggelegd bij het plannen van nieuwe groene opgaven door gemeenten maar ook bij de doorvertaling van het natuurbeleid in bestemmingsplannen en bij de handhaving daarvan.
- ***Samen werken aan meer natuur. Wij vinden draagvlak en communicatie voorwaarde voor een succesvol en effectief natuurbeleid.*** Om het draagvlak voor het natuurbeleid te behouden en nog verder te versterken willen wij de communicatie vooral richten op de waarde van natuur voor de samenleving: voor onze welzijn, veiligheid, gezondheid, duurzaamheid en leefkwaliteit. We moeten zorgen dat de resultaten van dat natuurbeleid zichtbaar worden en onder de aandacht

komen van een breed publiek. Ook vergroten wij de natuurbeleving van de burgers. Daarbij verdient educatie gericht op jongeren en allochtonen extra aandacht. Wij doen dit samen met onze partners: de organisaties en particulieren werkzaam op dit terrein. De resultaten moeten ook voor de bestuurders helder worden neergezet in de vorm van inzichtelijke en aansprekende voortgangsrapportages. De provincie moet de natuur weer zichtbaar maken en voortdurend op de agenda zetten.

- ***Meerdere doelen tegelijk. Waar mogelijk wordt de realisatie van natuurdoelstelling zoveel mogelijk opgepakt in samenhang met realisatie van andere doelstellingen.*** Daarbij kan gedacht worden aan het bieden van ruimte aan water, voorzieningen voor recreatie of natuurbeleving en versterking van de cultuurhistorische herkenbaarheid. Een ‘actieprogramma natuur, landschap en cultuurhistorie’ kan een mogelijkheid bieden om deze drie belangen gezamenlijk tot ontwikkeling te brengen.